

Četvrtak, 20. januar 2005.

Svedok Ratko Marković

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.03 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs (Nice), izvolite nastavite sa unakrsnim ispitivanjem.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, da bi mogle postojati šanse da danas završim, prvo bih u izvesnoj meri morao da žrtvujem hronološki pristup, ali ću da učinim šta mogu. Drugo, pozivam Pretresno veće da tokom prve pauze, ukoliko bude voljno da prati takav pristup, pregleda jedan ili dva dokumenta. Prvi dokument su otkucani komentari koje imamo na engleskom i na BHS-u, a koje je profesor Kristan dao o ustavnim pitanjima koja su ovde pokrenuta. Imajuću u vidu da je Pretresno veće reklo da postoji mogućnost da će on da bude ponovo pozvan, a sigurno biste uštedeli vreme kad biste pročitali taj dokument od nekih četiri ili pet stranica i, isto tako, ukoliko budemo dobro napredovali, ja bih zamolio Pretresno veće da pregleda kritični dokument koji sam juče dao svedoku, kako bi ga on pogledao. Kritike sadržane u tom dokumentu će da budu tema mog unakrsnog ispitivanja stoga vi to treba da pročitate da bi vam to bilo od pomoći.

SUDIJA ROBINSON: Pretpostavljam da je svedok to pročitao tokom noći.

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA ROBINSON: Moram da kažem da je ovo Pretresno veće dobilo ukor zbog toga što smo radili duže i oduzeli vreme od sledećeg suđenja. Prema tome, mi ne bismo danas trebali da radimo duže od 13.45.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, želim da se vratim na nekoliko stvari kojima smo se juče bavili. Prvo, želeo bih da se vratim ...

SUDIJA ROBINSON: Da, izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da li možete da naredite da se meni daju ti isti dokumenti. Ja, na primer, juče nisam dobio dokument koji je dobio profesor Marković, a nadam se da ću dobiti i taj, a i ovaj koji je sada najavio gospodin Najls.

SUDIJA ROBINSON: Da, to svakako treba da dobijete.

TUŽILAC NAJS: Apsolutno, apsolutno.

SUDIJA ROBINSON: Imate li te dokumente? Jesu li ovde dostupni?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Svakako. Imamo jedan Kristanov na BHS-u ... Trebaće nam par minuta. Naravno da će da budu dostupni. Profesore Markoviću, treba mi vaša pomoć u vezi sa ustavima čije nacрте ste vi pisali. Vi ste, naime, juče, odgovarajući na moja pitanja odbacili moju tvrdnju da ste na bilo koji način učestvovali u pisanju nacрта ustava bilo Republike Srpske, bilo Republike Srpske Krajine. I vi ste, ako se ne varam, rekli da je Ustav Crne Gore, možda onaj nedostajući ustav od ranije. Međutim evo šta ste vi rekli kad ste odgovarali na pitanje optuženog i nakon toga na podpitanje sudije Robinsona (Robinson). Citiram vas: "Ne mogu sve da ih nabrojim.

Mogu da vam kažem imena tri države, ali ne i četvrte. Jedan ustav je Ustav Republike Srbije iz 1991. godine. Zatim Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine, iz oktobra i Ustav Savezne Republike Jugoslavije iz aprila 1992. godine. Još uvek potpadam pod Zakon o službenim tajnama tako da ne mogu da navedem četvrtu zemlju." Molim vas da nam sada navedete ime te četvrte zemlje.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja opet moram da vas ispravim, jer vi stalno činite greške u pitanjima. Prvo, ja nisam rekao da sam ja pisao nacрте ustava i molim vas da više ne manipulirate tom formulacijom. Nisam ja pisao, ja sam bio u timu koji je pisao, dakle kolektiv je pisao. Drugo, nikakav Zakon o službenim tajnama nisam pomenuo, niti ja znam za takav zakon. Ja sam govorio o profesionalnoj tajni. Gospodine Najs, ja nikome ne polažem račune šta uradim iz svoje struke. Kod nas, u mojoj zemlji postoji sloboda naučnog stvaralaštva. Ja mogu da pišem kakve hoću nacрте, ali njih usvajaju merodavna, nadležna tela. Zašto bih ja vama polagao račune šta ja pišem? Trenutno, ja možda pišem još neki ustav ili zakon. Zašto je to vama relevantno da ja vama kažem? To je, ipak, zadiranje u jednu privatnu sferu u koju vi, ipak, nemate pravo da zadirete.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, reči "službena tajna" dolaze pravo iz transkripta ovog postupka.

prevodioci: Prevodilac koji je to prevodio kaže da sobzirom da se govorilo tom brzinom, to je prvi termin koji mu je pao na pamet.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, mislim da je ova debata bespredmetna. Ovaj svedok tvrdi da on ima profesionalnu povlasticu, međutim, koliko ja znam takva povlastica ne vredi na ovom Sudu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Možete li da nam pomognete oko nečega drugog, gospodine Markoviću?

SUDIJA BONOMI: Zar nećete da tražite odgovor na vaše pitanje?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, da hoću. Profesore Markoviću, pre nego što pređemo na sledeću stvar, čuli ste šta je rekao sudija o tome da povlastica one vrste koju ste vi navali, na ovom Sudu ne postoji, odnosno nije valjana. Možete li, molim vas da navedete četvrtu zemlju koju ste ranije spomenuli?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, profesor Jovičić i ja smo radili zajedno na Statutu Srpske Autonomne Oblasti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Da li je to bila Srpska Autonomna Oblast za koju ste mi vi juče rekli da nikad nije imala nikakav ustav?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Tada nije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li se sećate da ste rekli nešto vrlo mudro ... Ne, povlačim to, nije na meni da komentarišem te stvari, rekli ste nešto o citatu lorda Palmerstona (Henry John Temple Palmerston). Da li ste sećate toga?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Sećam se.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, pa zašto biste vi osporavali postojanje nečega za šta veoma dobro znate da postoji?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam ... Lord Palmerston je rekao poslaniku engleskog Parlamenta (House of Commons) koji se pozvao na engleski ustav, da je spreman da da dobru nagradu poslaniku koji mu pokaže primer engleskog ustava. Ja sam to rekao imajući upravo u vidu da to šta sam radio nije upravo bio ustav. To je bio ustavni dokument za koji smo mi, kao stručni ljudi, bili zamoljeni da uradimo. I zato sam rekao, "ako mi pokažete ustav, ja ću vam" ... Jer je to bio Statut autonomne oblasti koji je doduše akt ustavnog karaktera, ali nije ustav.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, vi ste iz mojih pitanja juče znali da ja želim da ustanovim da ste vi pomagali u pisanju Ustava Srpske Krajine i Ustava Republike Srpske. Da li je to tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je apsolutno netačno. To je, štaviše, laž.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, pa recite mi onda zašto sam vam ja postavljao ta pitanja? Što sam ja to pokušavao od vas da saznam? Recite to, molim vas, Sudu, kako bismo mi shvatili vaš način razmišljanja. Nema smisla da se tu zamajavamo, da vidimo jeste li vi iskren čovek ili ne. Koja je bila svrha tih mojih pitanja, profesore Markoviću?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Otkud ja znam? To, valjada, vi znate. Otkud ja mogu znati koja je svrha vaših pitanja? Za mene su ta pitanja bespredmetna, ali vi, valjda, znate šta me to pitate. Ta pitanja nemaju veze sa mojim svedočenjem. Ja svedočim o sasvim drugim stvarima, ali vi idete *ad hominem*. Vi mene analizirate kao ličnost.

SUDIJA ROBINSON: Profesore, profesore, ta se pitanja tiču vaše verodostojnosti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Postavićemo još jedno pitanje. Daću vam još jednu šansu pre nego što pređemo na drugu temu. Ono šta ste vi učinili juče je bio nameran pokušaj da dovedete u zabludu ovaj Sud u vezi sa vašim učešćem u vezi sa pisanjem Ustava RSK i RS. Hoćete li, molim vas, da objasnite zašto ste to pokušali?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, nikada nisam učestvovao u pisanju ustava te dve jedinice koje spominjete. Nikada, samo Statuta Srpske Autonomne Oblasti. Uostalom, Republika Srpska ima toliko učenih profesora ustavnog prava da su oni sami u stanju da pomognu u pisanju nacрта ustava. Zašto bi oni angažovali mene iz Beograda kad oni već imaju to kod sebe?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, nećemo više da trošimo vreme na ovo. Sudu će verovatno da bude drago da ja zaista pokušam danas da završim.

SUDIJA BONOMI: Profesore, možete li, molim vas, da nam razjasnite šta ste mislili da kažete kad ste govorili o “Srpskoj Autonomnoj Pokrajini”? Oblasti?

SVEDOK MARKOVIĆ: Ne Srpskoj Autonomnoj Pokrajini, nego Srpska Autonomna Oblast koja je bila formirana u Republici Hrvatskoj. Pošto nije bilo stručnih ljudi, pravnika, profesor Jovičić, tada akademik Jovičić i ja smo bili zamoljeni da to uradimo, da pomognemo da se stilizuju norme, da se naprave norme, jednostavno je reč o zanatskoj veštini, umeću pravljenja normi. Razume se, ideje treba da budu onog za koga se piše Ustav. Ja mogu za Zanzibar (Zanzibar), ako neko dođe i kaže mi kakav je Zanzibar, kakvo uređenje hoće, kakva je istorija Zanzibara, jer ja to radim zanatski, ja formulišem norme, a idejno ne učestvujem u kreiranju ustava.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sud bi mogao da se priseti da je u iskazu gospodina Babića koji je bio zaštićeni svedok, ali je kasnije njegovo svedočenje u celini obelodanjeno, da su njemu postavljena pitanja o tom Ustavu odnosno Statutu i na pitanje ko ga je pisao, on je rekao: “pisali su ga Borivoje Rašuo i profesor Ratko Marković”. A sada idemo na drugu temu. Van hronološkog redosleda. Vi ste završili vaš rad na amandmanima Ustava Srbije i Vojvodine u proleće 1989. godine. Samo jedna stvar pre nego što pređemo na sledeću kratku temu. Nakon što je Skupština Kosova na onaj način na koji se to dogodilo izglasala amandmane, neki su ljudi izgubili život na ulicama u demonstracijama. Da li se sećate toga?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam vam rekao da mi je to apsolutno nepoznato, da ja nisam sa Kosova, niti sam na licu mesta pratio događaj. Mislim da je potpuno nerelevantno da prepričavam šta sam u to vreme čitao u novinama. Od tog vremena je prošlo 24 godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinjavam se, profesore, ali nije na vama da odlučujete šta je relevantno. Mi ovde imamo dokaze o tome da

su neki ljudi izgubili život na ulicama. A moje pitanje što vredi za celo vaše svedočenje danas je sledeće: vi kao čovek koji ste se učestvovali u tako dramatičnim promenama ustavnog uređenja Jugoslavije, da li vi osećate bilo kakvu odgovornost za stvari koje su se dogodile nakon toga, kao, na primer, ljude koji su izgubili život na ulicama Kosova?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Te se stvari uopšte ne mogu dovoditi u vezu. Ja čak, štaviše, imam jedan veliki profesionalni ponos da sam u svemu tome učestvovao. I smatram jednim od svojih najvećih profesionalnih dostignuća da sam učestvovao u tom poslu. A to što neko želi od pokrajine da napravi državu i što zbog toga svoj život zalaže, to nema veze sa mojom profesijom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne prihvatom vaš opis onoga šta se dogodilo ali idemo dalje.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je vaša stvar.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 1990. godine osnovana je SPS, stranka ovog optuženog. Postoji nešto šta vi niste rekli. Vi ste bili jedan od osnivača te stranke. Vi ste bili u Izvršnom odboru te stranke.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Jesam, bio sam četiri meseca, a pošto sam izgubio na izborima kao kandidat za poslanika, ja sam podneo ostavku na članstvo, jer sam smatrao da je stranka sa mnom izgubila i da ja ne mogu biti u stranačkom rukovodstvu. I od tada, od 1990. godine pa sve do danas ja nisam imao ni jednu dužnost u SPS-u, osim običnog člana, a ostavku sam podneo rukovodeći se demokratskim načelom - onaj ko izgubi na izborima, mora da snosi posledice. I ja sam podneo ostavku na članstvo u Izvršnom odboru, a bio sam član Izvršnog odbora od jula meseca, pa do decembra meseca. Posle toga, posle 1990. godine sam običan član SPS-a.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, običan član SPS-a. Član grupe koja je razgovarala o podeli Bosne nakon sastanka u Karađorđevu između Miloševića i Tuđmana, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja to prvi put od vas čujem. Malo mi dajte konkretnije da vidim na šta mislite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vrat ćemo se na to.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ovo je fantastika šta vi govorite. Ja to prvi put čujem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa recite mi onda ovo. Nakon poznatog sastanka između Miloševića i Tuđmana u Karađorđevu gde su razgovarali o podeli Bosne, formirane su na obema stranama radne grupe koje bi se bavile donošenjem mogućih sporazuma o tome. Vi ste bili član radne grupe koja je služila ovom optuženom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson,

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne može gospodin Najs da u pitanje stavlja tvrdnju da sam ja sa Tuđmanom razgovarao o podeli Bosne, to je samo njegova tvrdnja i, naravno, neistina. Ne može tvrdnju da stavi posle toga "gde su razgovarali o podeli Bosne, vi ste bili u grupi". Može da ga pita šta je radio, ali ta tvrdnja u pitenju kao činjenica ne može da se zasnuje.

SUDIJA ROBINSON: Međutim, ta tvrdnja je deo tvrdnji i teza Tužilaštva i, ako se ne varam, Tužilaštvo je izvodila dokaze u vezi s tim.

TUŽILAC NAJS: Da, mnogo dokaza.

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, taj sastanak, po dokazima koje vi imate, bio je samo između mene i Tuđmana. Tvrdnje o dokazima su besmislica.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, nije prikladno sada to da se komentariše. Ovde su izvođeni dokazi o tom sastanku i na osnovu toga se sada postavlja to pitanje, a na kraju će Pretresno veće morati da oceni sve te dokaze.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, jeste li sada uspeli da se setite vašeg učešća u toj radnoj grupi koja je savetovala ovog optuženog? Prvi sastanak je bio održan u jednoj lovačkoj kući blizu Osijeka 10. aprila 1991. godine. Setite se.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je bila radna grupa, a ne tim koji je služio Miloševiću i, molim vas, na takve formulacije ja moram da reagujem. Vi ste pravnik kao i ja, ne možete tako reći da sam "služio" Miloševiću. To je bila radna grupa u kojoj su bili: akademik Kosta Mihajlović, profesor Smilja Avramov, profesor Vladan Kutlešić i ja. A sa one druge strane su bili, isto tako, predvodnik je bio Dušan Bilandžić, profesor fakulteta, mislim da je i akademik, profesor Smiljko Sokol koji je bio moj partner za razgovor, jer je konstitucionalista ka i ja, profesor Zvonko Lerotić. Ako vi, gospodine Najis, mislite da profesori fakulteta dele Bosnu, onda ću ja posumnjati u neka vaša znanja.

prevodioci: Svedok mora da uspori. Prevodioci ne mogu da prate ovu brzinu.

SUDIJA ROBINSON: Izgubili smo engleski prevod.

prevodioci: Prevodioci ponovo kažu da se vrlo brzo priča, da se bro pominju imena. Ako želite tačan transkript, mi ne možemo da radimo kada se govori tako brzo.

SUDIJA ROBINSON: Profesore, prevodioci su me upravo obavestili da govorite prebrzo i kada navodite više imena u nizu, potrebno je da usporite.

SVEDOK MARKOVIĆ: Izvinjavam se, to je profesionalna deformacija, jer na času uvek nastojim da kažem što više. Dakle to je bila radna grupa u čijem su sastavu bili: akademik Kosta Mihajlović, profesor Smilja Avramov, profesor Vladan Kutlešić i ja, a na dugoj strani za razgovore, partner su bili, akademik Dušan Bilandžić, ja ne znam tačno da li je akademik, ali mislim da jeste, profesor Smiljko Sokol, profesor Zvonko Lerotić i ne mogu da se setim ko je bio četvrti član. Moj partner za razgovor je bio profesor Smiljko Sokol koji predaje ustavno pravo u Zagrebu, isto kao i ja u Beogradu. Ali ja vam tvrdim ako vi mislite da profesori univerziteta dele Bosnu, onda vi mnogo preценjujete profesore. Profesori nikad ne dele teritoriju, to radi uvek sam vrh politike, svugde u svetu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro. Naravno, vi ste bili tek običan član SPS-a i kada ste spomenuli jednog od ljudi s druge strane, da vidimo šta je on rekao o tome. Da pogledamo sledeći dokazni predmet. Uzmite, molim vas, verzije na BHS-u novinskog članka iz "Nacionala" od 25. oktobra 1996. godine, a molim sudskog poslužitelja da englesku verziju stavi na grafoskop. Evo kako vaš kolega s druge strane opisuje stvari ...

SVEDOK MARKOVIĆ: Izvinite, koji kolega?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodin Bilandžić. Vidite i njegovu sliku. I videćete da ovde stoji sledeće. Samo trenutak. Pogledajte, molim vas, drugu stranu fotokopije, leva kolona, pri dnu leve kolone ispod podnaslova "najveća razilaženja", tu piše sledeće: "Do najvećih razilaženja između Tuđmana i mene došlo je prilikom rasprave o Bosni i Hercegovini. Početkom 1991. godine, nakon njegovih pregovora s Miloševićem, dogovoreno je da se sastanu dve komisije koje bi raspravljale o podeli Bosne i Hercegovine. Tuđman nam je tada rekao da se on s Miloševićem načelno dogovorio, a da mi to moramo konkretno da razradimo na mapama. U tim su razgovorima sa srpske strane učestvovali: akademik Kosta Mihajlović, šef Miloševićevog kabineta Kutlešić, Smilja Avramov i potpredsednik Vlade Srbije. Održana su tri kruga razgovora od po 10 sati u Tikvešu i u Beogradu.

Ti razgovori nisu doneli nikakve rezultate." Vraćam se na moje prvobitno pitanje. Jeste li vi bili član grupe ili tima ili kako god to hoćete da nazovete, koji je učestvovao u razgovorima sa vašim kolegama s druge strane, o podeli Bosne i Hercegovine? Da ili ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Član tima jesam bio, ali se o podeli Bosne uopšte nije razgovaralo. Razgovaralo se o opštim problemima u kojima se zemlja nalazi i kako ih ko od nas, stručnih ljudi, vidi iz svog stručnog ugla, samo o tome. A podela Bosne i gledanje karte, sačuvaj Bože, o tome uopšte reći nije bio. To niko ne može od ovih učesnika da vam kaže, još su živi, da je bilo reći o podeli Bosne.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pozivam vas da ponovo razmotrite, da preispitate svoj poslednji odgovor u svetlu sledećeg: vi ste rekli da nije bilo nikakvog razgovora ni o kakvim kartama. Vaša kolegica Smilja Avramov svedočila je ovde pre vas i ona je veoma konkretno govorila o tome da se radilo sa kartama. Pokušajte da se toga setite, profesore i recite nam kakve su veze karte imale sa tim vašim sastancima?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja uopšte ne znam da je tu bilo reći o kartama i da su tu uopšte ikakve karte pokazivane. Nikakve karte na tim sastancima nisu bile, to je bio razgovor "oču u oči". Svako je, kažem, iz svog ugla davao viđenje krize u kojoj je zemlja bila i o putevima izlaska iz krize, ni reći o podeli Bosne. Ni reći. Ja to tvrdim, uostalom ja sam se zakleo da ću govoriti istinu. Ni reći o podeli Bosne nije bilo. Niti sam ja kompetentan. Ja sam u Bosni svega dva tri puta u životu bio, ja ne znam koja su sve mesta u Bosni, gde većinu čini jedno stanovništvo, gde drugu ... Otkud je moja kompetentnost za podelu Bosne, molim vas?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, možda biste trebali da pokušate da saznate da li govorite o istom sastanku. Ako možete da utvrdite ko su tačno bili članovi. Profesor može da kaže da li je on zaista radio s tim ljudima. Možda on govori o nekom drugom sastanku.

TUŽILAC NAJS: Da, mogu to da uradim, ali mislim da je optuženi hteo nešto da kaže.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo da kažem da profesor Smilja Avramov uopšte nije svedočila o nekom radu na podeli Bosne između Hrvatske i Srbije, to je takođe netačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tačno, apsolutno tačno. I ja nisam ništa drugo rekao. Ona je dala drugačiju priču o sastanku, međutim morala je da prihvati da je radila sa kartama. Ovaj svedok u potpunosti negira da se radilo s bilo kakvim kartama. Dobro, da zaokružimo tu temu, ali nadao sam se da neću na to da trošim vreme ...

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, navedite vi moje ime, gde se ovde pominje moje ime, navedite mi moje ime kad već operišete ovim dokaznim predmetom, pokažite mi gde je moje ime ovde.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, naravno ja ne odgovaram na ovakve navode svedoka, mislim da je to nešto sasvim pogrešno

SUDIJA ROBINSON: Ali o tome sam ja govorio malopre. Pitanje je da li vi govorite o istom sastanku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim sudskog poslužitelja da uzme još jedan dokument. Ovo je jedan izvadak iz knjige Smilje Avramov i tu se zaista ona drži svoje priče, da se nije govorilo o podeli Bosne, ali da vidimo šta ona kaže, budući da svedok želi da vidi njegovo ime kao člana grupe. Ona je rekla sledeće. Molim da se engleska verzija stavi na grafoskop. "Predsednici dve republike, Tuđman i Milošević, preduzeli su još jedan korak, ovoga puta neformalni. Formirali su dva tima kako bi se jednoglasno razmotrile političke, ekonomske, ustavno-pravne i međunarodno-pravne posledice

moguće dezintegracije Jugoslavije i kako bi se pokušalo naći rešenje kroz tu prizmu. Verovatno je da je odluka doneta na tom sastanku ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo trenutak, molim vas ...

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ispravka. Ja sam čuo na srpskom prevodu: "Oformili su dva tima kako bi se jednoglasno razmotrile". Nije reč o jednoglasnom razmatranju, jer ja čitam tekst na srpskom koji mi je sada vaš poslužitelj dao, "oformili su dva tima sa ciljem da svestrano razmotre političke, ekonomske i ustavno-pravne i međunarodno-pravne posledice eventualne dezintegracije Jugoslavije i kroz tu prizmu traže rešenje".

prevodioci: Prevodioci napominju da nemaju tekst na srpskom, nego prevode sa engleskog

SUDIJA ROBINSON: Prihvatamo tu ispravku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nastavljam da čitam: "Verovatno je da je odluka o tome doneta na sastanku dvojice predsednika u martu 1991. godine, ali niko nije grupu informisao o radu i rezultatima tih sastanaka." Fusnota 14. "Grupa pregovarača sa hrvatske strane sastojala se od Tuđmanovog savetnika Josipa Sentije i Dušana Bilandžića kao i profesora sa zagrebačkog univerziteta Zvonka Lerotića i Smiljka Sokola. Srpska grupa sastojala se od savetnika predsednika Miloševića. Tu su bili Kosta Mihajlović i Vladan Kutlešić kao i profesori beogradskog univerziteta Ratko Marković i Smilja Avramov. Prvi sastanak je održan u lovačkoj kući blizu Osijeka 10. aprila. Drugi sastanak na Dedinju, 30. aprila i treći sastanak u Zagrebu, nedelju dana kasnije". Da se vratimo na temu koju sam nameravo već da napustim. Vi ste, dakle, bili član ove grupe o kojoj govori Smilja Avramov i Dušan Bilandžić u članku u novinama

“Nacional” koji smo pročitali, zar ne? To je ta ista radna grupa.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je ta ista radna grupa, s tim što ja nisam bio na ovom trećem sastanku u Zagrebu. Ja sam bio 10. aprila i 13., a treći u Zagrebu, nedelju dana kasnije, tada nisam bio.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači izgleda da se vi dobro sećate tih sastanaka ili ste sada odjednom počeli njih da se sećate kada su vam predočeni ovi dokumenti.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam vam sve ovo ranije rekao. Sve ovo šta vi meni čitate, ja sam vam već ranije rekao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, gospodine Robinson ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mislim da je ovo krajne nekorektno. Svedok se stalno dovodi u zabunu. Njemu se sugerira da je učestvovao u radnoj grupi o podeli Bosne. Ovo šta se sad čita, Smilja Avramov, nikakve podele Bosne nema nego je reč o opštim i, kako se vidi, o svestranom razmatranju svih pitanja od značaja za jugoslovensku krizu. Nema ni reči o tome, a govori se ovde, baš u tom citatu da, kaže: “Nijedan pokušaj nije uspeo, jedina tačka u kojoj su se”, to je citirao gospodin Najs, “u kojoj su se dve strane složile bila je da glavna determinanta za razgovor mora biti 70 godine zajedničkog života. Stavovi u svim ostalim pitanjima bili su udaljeni”. Nema ... On zamenjuje tezu, postavlja svedoku pitanja o razgovorima o podeli Bosne, a dokazuje da je postojala grupa intelektualaca koji su razmenjivali stavove i svestrano sagledavali ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, shvatam vašu primedbu kao veoma oštru. Gospodine Najs, ovaj svedok je rekao da nije učestvovao ni na kakvom sastanku gde su korišćene karte i gde se razgovaralo o podeli Bosne. Dokument iz koga ste citirali ne govori o tome.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, radi se o tome da ja nisam prihvatio verziju detalja o tom sastanku kada je svedočila gospođa Avramov, niti kada je svedočio ovaj svedok. Čak suprotno tome, budući da se predmet Tužilaštva ogleda u tome šta je rekla druga strana, Bilandžić. Što se tiče ovog svedoka, to ću da iznesem kasnije, on, u stvari, negira učešće, bilo kakvo učestvovanje u tim sastancima, a Smilja Avramov je jasno rekla da su se razmatrale granice i da su se karte koristile, a biće na Pretresnom veću da razmotri sve dokazne predmete i vidi šta je istina.

SUDIJA ROBINSON: Dobro, ali nemojte dalje više na ovome da insistirate.

TUŽILAC NAJS: Ja bih zamolio sada da se ovaj novinski članak kao i izvod iz knjige Smilje Avramov uvrste u dokazni spis.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA BONOMI: Zar nije knjiga gospođe Avramov već ušla u dokazni spis.

prevodioci: Tužilac nije uključio mikrofona, prevodioci ne čuju.

TUŽILAC NAJS: Izvinjavam se ako sam to prevideo, ali, koliko se ja sećam, nije uvrštena u dokazni spis..

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, recite nam kakav je status ovog novinskog izveštaja, budući da svedok nije to potvrdio?

TUŽILAC NAJS: Pa radi se o izvorima iz druge ruke, dakle o toj vrsti dokaza. E sad, ako bude bilo kakvih sumnji u vezi sa onim šta je ovaj svedok rekao, onda to možemo dalje da proverimo, odnosno može-

mo da proverimo da li je to zaista stav autora, dakle da je on rekao ono šta stoji u novinskom članku. Mi možemo da ga pozovemo u fazi pobijanja dokaza, ali mi bismo u svakom slučaju hteli da se to uvrsti u dokazni spis, a onda možemo da unesemo njegovo ime na spisak "B", kako bismo se uopšte setili da postoji mogućnost da se on kasnije pozove, ali u svakom slučaju radi se o *prima facie* dokazima o iznošenju istine i mi smatramo da je ovo prihvatljiv oblik iskaza iz druge ruke.

(Pretnesno veće se savetuje)

SUDIJA BONOMI: Ponovo se vraćamo na onaj isti problem, problem koji ja imam, možda jedino ja imam, ne znam. Mene brine vreme. Vi kažete da se radi o izvoru iz druge ruke i to je u redu i po konceptu to može da se prihvati, međutim radi se o tome da se sada izvode dokazi Odbrane, a ne Tužilaštva, stoga mora da postoji neki način da svedok to prihvati pre nego što taj dokazni predmet ima bilo kakav status. Meni je jasno ovo šta vi kažete o eventualnoj, potencijalnoj potrebi da se opovrgnu neki dokazi. Ukoliko je to tako, vi to možete da opravdate kasnije, ali ne radi li se onda, ipak, o samom pitanju dokaza?

TUŽILAC NAJS: Jasno mi je ono šta kažete, ali u svakom slučaju problem se javlja u istoj strukturi. Dakle Tužilaštvo izvodi svoje dokaze ne znajući u potpunosti koliko će dokazi Tužilaštva da se osporavaju. Dakle iznošeni su brojni dokazi i to dosta detaljno, svedočio je Ante Marković, predsednik Mesić i tako dalje. Oni su svedočili o sadržaju onoga o čemu se razgovaralo na sastanku u Karađorđevu. Optuženi je pozvao dva svedoka, Smilju Avramov i ovog svedoka, a koji su bili članovi tima, odbora ili te grupe koja je radila na implementaciji tog prvobitnog sporazuma ili na razmatranju tog prvobitnog sporazuma. Dakle iznose se dokazi koje Tužilaštvo ne prihvata i to iz valjaniha razloga, budući da se radi o primarnim dokazima, o sekundarnim dokazima, na primer vezano za ovaj sastanak odnosno ono šta je rečeno u ovom novinskom

članku. E sada nepotrebno je, a nije ni nužno da se iznesu svi novinski članci u iznošenju naših dokaza, međutim bilo bi neprikladno i neprimereno da mi vama ne skrenemo pažnju na takve izvode ukoliko je to u suprotnosti sa onim šta iznosi Odbrana i možda ćemo to iskoristiti tokom pobijanja dokaza. Evo sada smo došli do jednog praktičnog problema kada se radi o ovako obimnom Predmetu, jer ukoliko mi budemo iznosili sve ovo tokom postupka pobijanja, onda će taj postupak da bude duži nego što bi Pretresno veće želelo.

SUDIJA BONOMI: Da, ali, gospodine Najs, ono šta ja hoću da kažem da kada je Odbrana nudila ovakve stvari tokom izvođenja dokaza Tužilaštva, onda se to nije uvrštavalo u dokazni spis i to zbog samog porekla i verodostojnosti, dakle to se dovodilo u pitanje, a vi ste sada jednostavno predočili fotokopiju novinskog članka u vezi nečega što je neko rekao, a moram da kažem da bih ja lično imao rezerve da se neko u Sudu oslanja na ono šta sam ja navodno rekao nekom novinaru i na ono šta je objavljeno u nekim novinama, a da ne postoje bilo kakvi dokazi o okolnostima.

TUŽILAC NAJS: Pa tu postoje dve stvari. Tokom izvođenja dokaza Tužilaštva i u našem nedavnom podnesku mi smo spominjali kriterijume za prihvatljivost dokaza i mislim da, s vremena na vreme, jesu uvršteni takvi dokazi kada ih je optuženi ponudio. Setiću se detalja, trebaće mi vremena da se setim primera, ali mislim da je važno da Pretresno veće bude upoznato sa činjenicom da postoje dokazi koji su u suprotnosti sa svedočenjem i sa iskazom ovog svedoka. I, naravno, mi možemo da uvrstimo ovog svedoka kao svedoka na spisku "B" koga ćemo možda kasnije da pozovemo, ali ukoliko budemo morali da dokazujemo to u striktno dokaznom smislu, onda ćemo to tako da učinimo ili možda nećemo to da podupiremo drugim materijalom između sada i kraja izvođenja dokaza Odbrane. Ali bi bilo nesrećno da nemamo materijal ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Najs. Da čujemo gospodina Keja (Kay), pa onda optuženog kratko po ovom pitanju.

ADVOKAT KEJ: Pa sreća je da gospodin Najs ima takav materijal, a ne nesreća. Ipak, ono šta bi on trebao da radi jeste da predoči dokumente koje je prihvatio svedok ili dokazne predmete koje je on izveo tokom izvođenja dokaza Tužilaštva, jer evo šta se sad radi tokom izvođenja dokaza Odbrane: iznose se razni dokumenti iz raznih izvora, a radi se o tome da on, u stvari, želi da koristi izvođenje dokaza Odbrane kako bi uvrstio te dokumente koji bi išli u prilog predmetu Tužilaštva, a da ti dokazi ne postanu dokazni predmeti tokom samog suđenja. On je imao na raspolaganju 300 dana da izvodi svoje dokaze i tokom tog vremena je izveo na hiljade dokaza koji su relevantni za optužnicu.

SUDIJA ROBINSON: On kaže da se radi o dokazima iz druge ruke i to je prihvatljivo u skladu sa Pravilnikom (Rules of Procedure and Evidence).

ADVOKAT KEJ: Da, dokazi iz druge ruke jesu prihvatljivi, ali mora da postoji dokaz u nekom drugom obliku. Ovo je samo dokument koji čak ni ne pominje optuženog, ja sam ga letimično pogledao, ali tu se ne spominje njegovo ime.

SUDIJA BONOMI: Pominje optuženog, ali ne pominje svedoka.

ADVOKAT KEJ: Mislio sam na svedoka.

SUDIJA BONOMI: Meni je veoma teško da utvrdim, budući da engleski prevod nije prevod čitavog članka ...

ADVOKAT KEJ: Da, ali ja sam, evo, pogledao i tekst na BHS-u, međutim radi se o fotokopiji koja ima vema mali font, pa ne vidim. Od vas se traži da to prihvatite kao dokaz, svedok se ne slaže s tim, a traži se od vas da vi to prihvatite zato što se radi o suprotnom stavu, međutim suprotni stavovi su izvođeni tokom 300 dana. Sada je faza izvođenja dokaza Odbrane i ne mogu se prihvatati dokazi na taj način.

SUDIJA ROBINSON: Ako se radi o dokazima iz druge ruke, to je prihvatljivo po našim pravilima. Međutim, naravno, radi se o tome da li se prihvataju svi kriterijumi. Dakle pitanje autentičnosti.

ADVOKAT KEJ: Ali ne radi se samo o izvorima iz druge ruke, ne radi se o tome da li je neko drugi nešto rekao o tome. Ovaj čovek nije bio svedok ovde na ovom suđenju. Radi se o tome šta je on rekao nekom novinaru. Dakle to uopšte ne potpada ni pod dokaze na ovom suđenju, ne potpada u tu kategoriju. E sad tu je navodno iznet suprotan stav koji ide u prilog jednoj strani, međutim ukoliko je to prihvatljivo u tom smislu, onda ja Tužilaštvo trebalo to da izvede tokom svojih dokaz i trebalo je da postoji određeno opravdanje za to. Međutim, sada se nalazimo u fazi izvođenja dokaza Odbrane. Svedok je rekao da se ne slaže s tim, rekao je da to nije tačno, a mi, u stvari i ne znamo čak da li ovaj čovek uopšte prihvata taj intervju kao autentičan. Radi se jednostavno o parčetu papira. Ne radi se, po mom mišljenju, čak ni o dokazima iz druge ruke. Izvinjavam se, časnom sudiji Kvonu (Kwon), samo da završim. Dakle ne radi se o istražnom postupku kada se prikuplja kompletan materijal. To je jedan drugi koncept. Mi se ne bavimo time sada budući da vi uglavnom imate kontrolu nad dokaznim materijalom. U tom drugom sistemu to bi možda imalo neku osnovu, ali u ovoj fazi i u ovom postupku, nema. Izvinjavam se, znam da ste hteli nešto da kažete.

SUDIJA KVON: Pa drugo pitanje je takođe konzistentnost naše prakse. Tokom izvođenja dokaza Tužilaštva zar nije bila praksa da Odbrani nije dozvoljeno da predočava ovakve dokaze budući da on ima pravo da pozove svedoke tokom faze izvođenja svojih dokaza?

ADVOKAT KEJ: Da, upravo tako. U par prilika bilo je uvrštavanja nekih dokumenata koji su bili bitni, ne mogu sada napamet da se setim o kojim dokumentima se radilo, bilo je par prilika, ali praksa je bila da se to ne radi, doneta je čvrsta odluka o tome i gospodinu

Miloševiću je bilo rečeno da će da bude u prilici da izvodi svoje dokaze. Kao što sam rekao, išlo bi na sreću gospodinu Najsu da ovo uđe u dokazni predmet budući da je on već imao priliku da poziva svedoke. E sada koliko on želi da koristi ovaj dokument tokom faze pobijanja postupka, on može da pozove tog svedoka da on prihvati ovaj dokument, ali to nema nikakve veze sa ovim svedokom.

SUDIJA ROBINSON: Mislim da ste se dotakli jednog pitanja, a što mene, u stvari i brine, a tiče se samog postupka, prirode postupka ovde, a radi se o potencijalnom sukobu između dva pravna sistema. Vi ste rekli da bi to bilo prihvatljivo da se radi o postupku sistema građanskog prava, dakle da postoji istražni sudija i tako dalje, međutim ja dolazim iz sistema common law i mislim da sam uspeo da prihvatim da se u kontradiktornom sistemu dokazi prihvataju na malo fleksibilniji način. E sada upravo zbog toga što to imam na umu i što to utiče na moj stav i mišljenje, ja smatram da to jeste prihvatljivo, ali mislim da bi trebalo da zadržimo odluku o tome za kasnije. Trebali bismo da razmotrimo to pitanje i u vezi sa onim šta je rekao sudija Kvon.

ADVOKAT KEJ: Pa da, ali postoji opasnost da kada se razmišlja na taj način, da bi eventualno nešto moglo da potpadne pod drugi sistem, ali i u sistemu kada postoji istražni sudija, na žalost, takođe se utvrđuje poreklo, međutim vi ovde tražite sada da čak i to preskočimo, već da se jednostavno to, odnosno ne dajete mogućnost čak ni da se označi u svrhu identifikacije kako bi se pružila mogućnost da se svedok kasnije pozove.

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Hteo bih da čujem šta gospodin Milošević misli o ovome ukratko.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa mislim, gospodine Robinson, da je ovo jedna besmislica, jer čak ni čovek koji daje intervju ne svedoči o

tome, već uzgred, uzgred uzima primer kako je bio dobar prijatelj sa Tuđmanom. Vidite šta gore piše, kaže: odgovara, taj Bilandžić, odgovara na optužbe koje je protiv njega u svom poslednjem intervjuu u državnim medijima protiv njega izneo Tuđman. I onda kaže, žali se, kaže "Tuđman se zaletio što ga je nazvao čudovištem, a bili su prijatelji 50 godina", pa onda da impresionira javnost time što su bili prijatelji 50 godina, kaže "čak sam sa Srbima pravio karte o podeli Bosne po Tuđmanovom nalogu". To on kaže, što nije tačno, što se vidi, uostalom, iz knjige koja nije nikakav novinski intervju iz žute štampe, nego knjiga profesorke Avramov koja govori o tome da su razgovarali o svestranom razmatranju situacije u Jugoslaviji. Nema veze nikakva podela Bosne, ovo nije nikakav dokaz, nije čak dokaz iz druge ruke, nije čak ništa. I ako gospodin Najs hoće da dokazuje putem Bilandžića koji je bio ambasador Hrvatske u Beogradu to, neka dovede Bilandžića. Nek svedoči Bilandžić. Šta znači ovo iznošenje ovih papira koji su potpuno bezvredni? A imao je mogućnost da ga dovede i ima duplo više dana nego što ste meni dali.

SUDIJA ROBINSON: Taj deo nije istinit i o tome smo već razgovarali i vi ćete imati na raspolaganju isto vreme koje je imalo i Tužilaštvo. Evo šta ćemo da uradimo: ostavićemo po strani ovaj dokument i sličnu vrstu dokumenata ... Nemojte da me prekidate, dozvolite da završim. Dakle ostavićemo po strani ovaj dokument i našu odluku o prihvatljivosti tih dokumenata ćemo da donesemo kasnije. Dokument Smilje Avramov će da uđe u dokazni spis.

TUŽILAC NAJS: Ako mogu još nešto na kraju da kažem, da se nadovežem na ono šta je rekao sudija Kvon o praksi koja je usvojena tokom izvođenja dokaza Tužilaštva. Ja se sećam da je sudija Kvon rekao u više navrata da se svedoci mogu pozvati tokom izvođenja dokaza Odbrane i, dakle, postojala je mogućnost za optuženog da poziva svedoke. E sada, pozivanje svedoka tokom pobijanja dokaza, to je nešto što je drugačije budući da postoje znatna ograničenja tokom te faze postupka. Dakle što se tiče ove nove teme, dakle sas-

tanka u Karađorđevu, ne samo da mi treba da identifikujemo suprotan materijal i da ih predočimo kao dokaze, ja smatram da to opravdava prihvatljivost.

SUDIJA KVON: Govorim sada u svoje ime: možda ćemo moći da primenimo malo slobodnija pravila za fazu postupka pobijanja.

TUŽILAC NAJS: Kada kažete "malo slobodnije" da li mislite u smislu pozivanja svedoka, više svedoka?

SUDIJA KVON: Možda.

TUŽILAC NAJS: Ja sam zahvalan na tome, ali sam svestan da će to da utiče na vremenski raspored. Da li mogu da pređem na sledeću temu?

SUDIJA ROBINSON: Da, izvolite.

TUŽILAC NAJS: A ovaj dokument ...

SUDIJA ROBINSON: Uvrštavamo dokument profesorke Avramov.

sekretar: To će da bude 817. A da li želite da date identifikacijski broj za knjigu "Kosovo između zakona i politike"?

SUDIJA ROBINSON: Da, trebali bismo.

sekretar: Dobro, to će onda da bude 818.

SUDIJA ROBINSON: Hvala. Gospodin Milošević želi nešto da kaže, ali ne o pitanju alokacije vremena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa, gospodine Robinson, vi ste rekli da sam ja rekao nešto neistinito, a nije mi poznato da je neistinito da je gospodin Najs imao 300 dana, a da ste meni odredili 150. To je činjenica koju zna svako. Prema tome, 300 dana za ...

SUDIJA ROBINSON: Ja ne dozvoljavam takve vrste komentara.

TUŽILAC NAJS: Možda bismo i ovom spornom dokumentu sada mogli da damo broj za identifikaciju kako bi on ušao, barem hronološki, u numeraciju dokaznih predmeta.

SUDIJA ROBINSON: Ili možda neka druga vrsta oznake.

TUŽILAC NAJS: Pa svi dokazni predmeti koji su označeni samo za identifikaciju čekaju na odluku Pretresnog veća da li će na kraju da budu uvršteni ili ne.

SUDIJA ROBINSON: Da.

sekretar: U redu, to će onda da bude 819.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, idemo sada dalje. Dakle da se podsetimo. Mi smo istraživali kakva je bila vaša uloga u tim događajima. Ja ću možda morati da se vratim na pisanje Ustava kasnije, ali sada idemo na nešto drugo. Vi ste bili potpredsednik Vlade nekih pet ili šest godina, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam bio potpredsednik Vlade šest i po godina. U dva mandata Vlade sam bio potpredsednik Vlade, s tim što drugi mandat nije bio pun.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači mislim da svakako može da se kaže da ste vi kao jedan od tri potpredsednika bili u samom središtu državne uprave, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja sam do sada već nekoliko puta rekao da je bilo pet potpredsednika, a ne tri potpredsednika, dakle pet ih je bilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinjavam se. Dakle biti jedan od tih pet

potpredsednika Vlade znači biti u samom središtu državne uprave?
SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Funkcija potpredsednika Vlade je funkcija koja nije određena u Zakonu o Vladi. On zamenjuje predsednika Vlade u momentima kad ovaj nije u mogućnosti da vrši funkciju predsednika Vlade, to je jedno i drugo, obavlja poslove koje mu poveri predsednik Vlade, a ja sam od predsednika Vlade dobio zaduženje da se staram o zakonodavstvu i o pravnom sistemu Republike Srbije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vi ste, isto tako, zadržali svoj položaj profesor univerziteta u Beogradu.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, ja sam ostao profesor univerziteta i zato što sam šest i po godina bio potpredsednik Vlade, ja sam to radio volonterski, nisam primao nikakvu naknadu za to, primao sam samo platu profesora univerziteta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste položaj potpredsednika Vlade dobili zato što ste bili član SPS-a, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa bilo je potpredsednika Vlade koji nisu bili članovi SPS-a. Evo, ja ću vam pomenuti. Potpredsednik Slobodan Radulović je bio potpredsednik zadužen za trgovinu, bio je član Nove demokratije, potpredsednik Svetozar Krstić bio je potpredsednik zadužen za privredu, bio je član Nove demokratije, to u prvom mandatu. U drugom mandatu je još više bilo potpredsednika iz drugih stranaka, a ne iz SPS-a. Dakle nisu potpredsednici bili svi iz SPS-a.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, tačno. Jedan od njih je bio Vojislav Šešelj.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je bilo u drugom mandatu, od 1998. godine. On je tada bio jedan od pet potpredsednika koji je bio zadužen za privredu, čini mi se.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I on je imao sreću da ga imenuju za

redovnog profesora na vašem fakultetu, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: On je bio izabran za redovnog profesora, ali na osnovu referata koji je napisala tročlana komisija i na osnovu izbora koji je obavljen u skladu sa zakonom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hajde da sada pogledamo šta su o vama pisali, mislim da smo ovo skinuli sa interneta, to dolazi iz medija. Tu se kaže, tu se govori o tome kako ste se vi postavili prema pitanju profesure Vojislava Šešelja. Dokument o kom govorim je članak iz nedeljnika "Vreme" od 15. aprila 2000. godine. Molim da se engleska verzija stavi na grafoskop. Na prvoj stranici BHS originala podnaslov je "Odabrana bibliografija" s tim što otprilike 10 redova niže počinje rečenica sa "tako je". Sam članak dolazi iz novina. Postavlja se pitanje da li ste vi kao potpredsednik Vlade bili član komisije koja je pisala izveštaje o potencijalnim kandidatima i da li ste vi pomogli u izboru Vojislava Šešelja. Recite mi, ovde se citira da ste vi rekli sledeće i mene zanima da li je taj citat tačan. Citiram:

prevodioci: Napomena prevodioca: prevodioci nemaju originalni tekst

TUŽILAC NAJS – PITANJE: "Njegovi su radovi neuporedive dubine. Znanje autora na polju političke teorije, filozofije i istorije ne može da se negira. On poseduje informacije, dobar literarni izraz i polemički stil, opšte znanje i strastvenu posvećenost temama o kojima piše. Doktor Vojislav Šešelj suvereno vlada javnom scenom što se pokazuje u njegovim brojnim javnim istupima, javnim debatama, na televiziji, na radiju i političkim kampanjama. Kristalna jasnoća njegovih javno izrečenih reči, logika u stvaranju zaključaka, bogat izraz i gotovo savršena intonacija njegovog govora garant su činjenice da će doktor Vojislav Šešelj uvek da bude zanimljiv predavač kog će studenti rado da slušaju. Sadžaj i broj njegovih objavljenih ekspertskih i tehničkih radova, izuzetan retorički dar su više nego dovoljni razlozi (potrebni razlozi su definisani u Zakonu o univerzitetu) da se doktor Vojislav Šešelj predloži za izbor u jedino, a

ujedno u najviše fakultetsko nastavničko i naučno zvanje koje je dosad imao, zvanje redovnog profesora." Ove reči pripisuju se komisiji čiji ste vi bli član. Da li je to tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možemo li, dakle, da pretpostavimo da se vi slažete s tim rečima?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Apsolutno. Sa svim ovim šta je rečeno i dan danas stojim iza svega ovoga.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi kao jedan od petorice potpredsednika tadašnje Vlade, da li ste vi, kao i Vojslav Šešelj, imali zajedničku odgovornost za ono šta ste radili?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Je l' mislite u Vladi? U Vladi je gospodin Šešelj bio zadužen za privredu, a ja sam bio zadužen, izvinjavam se što moram to tako često da naglasim, za zakonodavstvo i pravni sistem. Prema tome, tu nije bilo saradnje. Ali samo jedno da vam kažem. Dokaz da komisija nije pogrešila. Kada je gospodin Šešelj izabran za profesora bila je mala, tesna slušaonica da primi sve studente koji su hteli da ga slušaju. Vrata su bila otvorena i slušali su ga iz hodnika. On je izvrstan govornik i izvrstan predavač i tvrdim još jednom, izvrstan je profesor univerziteta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Budući da ste vi bili članovi Vlade, nije bilo dolično niti za jednog od petorice potpredsednika da javno kaže nešto šta se ne poklapa sa Vladinom politikom, odnosno linijom, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne znam šta hoćete da kažete? Vi dolazite iz zemlje koja ima kabinetski sistem vlasti. Ko se ne slaže sa vladinom politikom, taj podnosi ostavku na članstvo u vladi. Kako možete biti u vladi, a ne slagati se sa vladinom politikom? Onda ste *homo duplex*. Ako se ne slažete, vi podnesete ostavku, to je zakonitost kabinetskog sistema. Takav isti sistem postoji i u Srbiji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste 1998. godine već nekoliko godina

bili uključeni u zbivanja u Kosovu, zar ne? Bavili ste se Kosovom.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam, nisam, na žalost, nikad. Moram da vam priznam da sam prvi put, što je, smatram i moja nacionalna sramota, otišao na Kosovo tek kad sam postao potpredsednik Vlade, a prvo zaduženje u vezi sa Kosovom sam dobio od Vlade 10. marta 1998. godine kada sam postao šef radne grupe, rekao sam vam njen sastav, bili su ministar ... Za pregovore sa predstavnicima političkih stranaka kosmetskih Albanaca. To je bilo prvi put da sam ja dobio neko zaduženje u vezi sa Kosmetom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste, bez sumnje, znali koja je Vladina politika za Kosovo?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne znam na koju politiku mislite, Vladinu politiku za Kosovo? Na šta mislite?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa, uopšteno govoreći, ako su vam poverili zadatak pregovora na Kosovu i ako ste, zatim, 1999. godine vi bili na čelu delegacije koja je otišla u Rambuje (Rambouillet) da razgovora o Kosovu, onda možemo da pretpostavimo da ste bili dobro informisani sa svim aspektima Vladine politike na Kosovu. Bilo bi čudno da niste bili, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Vi ste mogli videti, ako ste pažljivo pratili moja izlaganja, da sam ja uvek dobijao zaduženja kada je trebalo raditi neke ustavne i pravne akte. Oba puta je trebalo raditi ustavne akte i u pregovorima sa predstavnicima političkih stranaka kosmetskih Albanaca i u Rambujeu, samo što, na žalost, u Rambujeu nije bilo prostora za takav rad.

SUDIJA BONONI: Profesore, ja sam shvatio da ste vi juče rekli, da ste prihvatili tvrdnju koja je, čini mi se, stajala u nekom dokumentu, bila je pripisana vama, da, na kraju krajeva, kada se radi o ustavnim pitanjima, najvažnija je volja naroda. To podrazumeva da pre nego što vi sednete da počnete da pišete nacrt nekog ustava, morate da znate koja je politička linija utvrđena u vezi s tim.

SVEDOK MARKOVIĆ: Apsolutno, to sam maločas rekao. Ja bih mogao da pišem i Ustav Zanzibara, ako mi neko da osnovne parametre za ustav, jer ustav je kao i svaki posao, zanat.

SUDIJA BONOMI: Pa zar iz toga ne sledi automatski da je vama bila poznata Vladina politika za Kosovo?

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa jeste, ja to i kažem, samo ne znam na koju politiku misli gospodin Najs. Kako mogu biti potpredsednik Vlade, sedim na sednicama Vlade, ne znam Vladinu politiku? Doduše, bio je uvek jedan od ministara zadužen za Kosovo i Metohiju.

SUDIJA BONOMI: Dobro kad vas on bude pitao o tome, onda ćete da govorite o toj temi, ali meni se čini da je pitanje veoma jednostavno i da je zahtevalo odgovor samo sa "da" ili "ne".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I moje poslednje pitanje o ovoj temi: da li ste vi u bilo kom trenutku, da je bilo koji član Vlade, potpredsednik Vlade, predsednik Vlade ili ovaj optuženi, Milošević, saznali da je bilo ko od vas sakrio bilo koji aspekt Vladine politike za Kosovo?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa znate šta, ja to ne bih mogao pozitivno da odgovorim na to vaše pitanje. Ja mislim da je bila iskrenost među članovima Vlade. Na kraju kabinet je jedan tim, između nas su bili vrlo kolegijalni odnosi u Vladi i ja mislim da niko nije krio ništa od drugog, nikakvih tajnih sastanaka i nekih užih timova u Vladi nije bilo. Sve stvari su raspravljane na plenumu, na sednici Vlade, a bilo je razgovora, takozvanih koordinacija, kad se o nekom specijalnom pitanju, pre svega vezanom za privredu, raspravljalo. Nije bilo, nije bilo tajni, hoću da kažem, među članovima Vlade.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pogledajte sada, molim vas, jedan veoma kratak snimak iz 1998. godine.

(Video snimak)

Vojislav Šešelj: Ako dođe do bombardovanja od strane NATO pakta, ako dođe do američke agresije, mi Srbi ćemo prilično stradati, ali Albanaca na Kosovu neće biti.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Imamo i transkript ovoga. Da li se sećate tog govora?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam bio na tom zboru, ovo se vidi da je bio neki zbor pod otvorenim prostorom, ja na tom zboru nisam bio. Ovo je verovatno bio neki zbor Srpske radikalne stranke, sudeći po ljudima koje vidim na bini.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali evo, ovde smo čuli potpredsednika Vlade kako govori i kako sasvim jasno kaže, "ako nas NATO bombarduje, Albanaca na Kosovu više neće biti". U svetlu onoga šta ste vi nama rekli o kolektivnoj odgovornosti člana Vlade, u svetlu onoga o čemu ste govorili i rekli da su bili stavovi vaše komisije o akademskom kvalitetu gospodina Šešelja i svim njegovim drugim kvalitetima, možete li, molim vas, da nam kažete šta to znači kada član vače Vlade kaže, "ako nas NATO bombarduje, Albanaca na Kosovu više neće biti"?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ta Vlada je bila koaliciona vlada. Nije bila stranački homogena vlada. Bilo je u toj Vladi nekoliko političkih stranaka. Ja nisam iz stranke gospodina Šešelja. Gospodin Šešelj je prvak, lider Srpske radikalne stranke. Ja sam član Socijalističke partije Srbije. Gospodin Šešelj je ovo govorio u svojstvu stranačkog lidera, dakle stranačkog prvaka. Dakle njegova stranka ovako gleda na stvari. On to nije govorio u svojstvu potpredsednika Vlade, nego u svojstvu prvaka jedne druge stranke. A taj njegov politički rad nikakve veze nema sa njegovim naučnim kvalitetima. To apsolutno nikakvog traga ... Znače, mi se moramo emancipovati

od primene neakademskih merila kada pišemo referat. Jedina referenca su radovi kandidata, a ne stranačko opredeljenje kandidata, niti stranački govori kandidata. Samo šta je napisao i koji je kvalitet napisanog. A njegova je privatna sfera ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moram da vas prekinem u vezi sa ovom temom zato što mi se čini da vi zapravo ne odgovarate na moje pitanje. Potsetiću vas ...

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Vama ne odgovara moj odgovor, a ja vama vrlo odgovaram na pitanja, samo se vama ne sviđa moj odgovor.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moje pitanje je glasilo šta je on mislio da kaže kad je rekao "ako nas NATO bombarduje, Albanaca na Kosovu više neće biti".

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja nisam *alter ego* gospodina Šešelja i to bi verovatno njega trebalo da pitate. Otkud ja znam šta je on mislio kada je to rekao?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro. Prisetimo se onoga šta ste nam maločas rekli o dužnosti da čovek podnese ostavku. Prisetimo se onoga šta ste nam rekli o otvorenosti i iskrenosti u Vladi. Možda sam ja upotrebio reč iskrenost, a ne vi.

SUDIJA ROBINSON: Ali, gospodine Najs, morate da budete pravični prema svedoku. Svedok je rekao da je Vlada bila koaliciona, da nije bila homogena i da je gospodin Šešelj govorio, ne kao potpredsednik Vlade, nego kao vođa svoje stranke, Srpske radikalne stranke.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, to je tačno, ali moje pitanje glasi: koliko je vama poznato da li je Šešelj ikada kritikovan, kažnjen ili je od njega traženo da podnese ostavku zato što je izneo nedvosmislenu pretnju u vezi s onim šta će da se dogodi kosovskim Albancima ako NATO počne s bombardovanjem?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: O tome treba pitati poslanike

Parlamenta, jer jedino oni mogu da pokrenu pitanje političke odgovornosti člana Vlade. Dakle Parlament tada nije postavio pitanje glasanja o nepoverenju gospodinu Vojislavu Šešelju, a inače na to ima pravo prema Ustavu. Dakle najmanje 20 poslanika može da postavi pitanje glasanja o nepoverenju. Do toga nije došlo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pre nego što pređemo na tehničke detalje o kojima ste vi govorili, prisetite se svih vaših odgovora o tome da ste bili u samom središtu državne uprave da je Vlada otvoreno radila. Mene sada zanima sledeće: da li je ovaj optuženi ili bilo koji drugi viši zvaničnik Vlade sebe javno distancirao od ovih Šešeljevih reči?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, otkuda ja to mogu znati? To su lična pitanja, dakle to ličnost može da iskaže samo. Ne mogu ja reći šta druga ličnost o tome oseća i misli. Vi meni pripisujete neka natprirodna svojstva, ja ih nemam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa pretpostavljam da vi sada kažete, a ispravite me ako grešim, da vi lično ne znate da je protiv Šešelja poduzeta bilo kakva akcija u vezi sa onim šta je on rekao?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ta akcija je moglo biti samo glasanje o nepoverenju potpredsedniku Vlade, a te akcije nije bilo. Ne može predsednik Vlade ukoriti, nije on učiteljica, pa da ukori i kazni člana Vlade. On može tražiti samo razrešenje člana Vlade, ali Vladu bira i razrešava Parlament. Prema tome, ta sankcija je mogla poteći samo od Parlamenta i nikog drugog.

TUŽILAC NAJS: Molim da se u spis uvrsti članak iz "Vremena" koji je potvrdio ovaj svedok i molim da se u spis uvrsti i video insert zajedno sa transkriptom.

ADVOKAT KEJ: Mogu li ja tome da se suprotstavim? Na toj video traci imamo i komentar, izjavu novinara o tome šta je optuženi radio, ne znamo koji je to novinar i nakon toga sledi izjava gospodina Šešelja koju ovaj svedok nije usvojio. On ne zna ništa o tome.

I tu sada zalazimo u još opasnije vode sa dokaznim predmetima u ovakvom obliku. Ako vidite koliko je kontraverzan materijal koji sada želi da se uvrsti u spis na ovaj način i to kao dokazni predmet, to ništa ne dokazuje. Tu stoji izjava o tome da je gospodin Milošević odbacio Rambuje, izjava o tome šta je on planirao zatim da učini: "nacionalizam je doveo Miloševića na vlast i sada ga ...

TUŽILAC NAJS: Mene uopšte ne zanimaju svi ti citati. Zanima me samo ono u sredini.

SUDIJA ROBINSON: Uvrstićemo u spis samo citat gospodina Šešelja.

sekretar: Članak će da nosi broj 820, a video traka broj 821. Transkript će da bude 821.1.

TUŽILAC NAJS: Vidim koliko je sati. Ipak sam napredovao mnogo sporije nego što sam se nadao da ću da napredujem. Ostaje mogućnost da Pretresno veće, ukoliko to prihvati, pročita komentare profesora Kristana o prvom danu. Njegovi komentari započinju sa možda ne toliko kritikom, ali on žali što su ga tretirali na drugačiji način, nadam se da Pretresno veće neće loše da shvati ono šta on kaže. Drugi dokument koji bih takođe želeo da Pretresno veće pogleda je članak koji smo u međuvremenu dali optuženom, a koji je imao prilike da pogleda i svedok. To je članak Slobodana Samardžića iz Instituta za evropske studije u Beogradu.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, mene brine ovo šta vi predlažete u vezi sa Kristanom, ne zato što bismo trebali da imamo 20 minuta pauze, već zato što još nismo doneli odluku o tome da li će on da bude ponovo pozvan ovde. Nismo još odlučili ni o jednom aspektu tog pitanja. Sada razmatramo različite mogućnosti. Možda biste trebali da postavite formalni zahtev u vezi s tim. Govoreći u

svoje ime, mislim da nema nikavih problema s tim da vi svedoku iznesete tvrdnje koje ste dobili od profesora Kristana, ali meni se sada čini da je možda nezgodno da mi to pročitamo unapred. U drugim okolnostima bi to možda bilo dolično. Ja se jednostavno ne osećam baš udobno u ovom trenutku u vezi s tim. Možda je taj vaš predlog sasvim u redu, ali ja ne bih želeo sada da "istrčim pred rudu". Osim toga, ne može vas niko okriviti zbog vremena koje ste vi jutros potrošili. Ja lično mislim da je veoma važno da se neke stvari razjasne u ovom svedočenju. Na primer, ja lično zaista želim da čujem šta se to tačno promenilo u tim ustavima, jer izgleda da postoji toliko protivrečnosti vezi s tim pitanjem, a to bi pitanje trebalo da bude sasvim jasno. Prema tome, ako vam bude potrebno više vremena za to, onda neka tako i bude. Meni se ne bi svidelo da danas od vas čujem da kažete da ste propustili da obradite važne elemente svedočenja, jer niste za to imali vremena.

TUŽILAC NAJS: Hvala, uzeću to u obzir, razumem šta govorite. Prednost koja bi proistekla iz čitanja unapred ukoliko se dogovorimo da je tako nešto primereno i dolično ...

SUDIJA BONOMI: Ja nemam problem s ovim člankom. Imam problem samo sa Kristanovim komentarima.

TUŽILAC NAJS: Da. Prednost bi bila to da bih ja onda mogao da iznosim nešto detaljnije tvrdnje na jedan efikasniji i brži način, ako, naime, svi pročitaju ono šta će da bude moje unakrsno ispitivanje. Jer kad bih ja, na primer, samo sklonio Kristanovo ime sa tog dokumenta i to preradio da bude lista od 20 pitanja i onda od svedoka i Pretresnog veća zatražio da to pogledaju unapred, to bi bilo prihvatljivo. Ali dobro, ne insistiram na tome, ja sam hteo da ostvarimo praktičnu prednost.

ADVOKAT KEJ: I ja bih želeo nešto da kažem. Komentar Kristana je zaista komentar na svedočenje ovog svedoka. Ovo je vrlo neuobičajena aktivnost u našem postupku, jer to bi moglo da bude i

pismo sudijama. Neko kaže "evo šta ja mislim o svedočenju ovog svedoka" i to bi moglo da ide u beskraj. Radi se o jednoj veoma opasnoj formi postupka kojoj se mi protivimo. Što se tiče Samardžića ...

SUDIJA BONOMI: Gospodine Kej, mislim da je to pogotovu tako jer je osnova na osnovu koje će on možda da bude pozvan da svedoči je da će da svedoči o činjenicama, a ne kao ekspert, a o tome nismo još odlučili kako to da kategorišemo.

ADVOKAT KEJ: Ako pogledate Samardžićev članak, to još nije dokazni predmet u ovom Predmetu, to će da se koristi za unakrsno ispitivanje ovog svedoka i to je opet tek nečiji tekst.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Kej.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson ...

(Pretrsko veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, ne prihvatamo vaš poziv da pročitamo ove dokumente unapred. Komentari doktora Kristana o svedočenju profesora Markovića su sigurno nešto šta nećemo da slušamo. Ja se u potpunosti slažem sa gospodinom Kejom da je to opasno i ne znamo kuda bi nas to moglo odvesti. Vi, ako budete želeli, možete da tražite da se uvrsti dokument Slobodana Samardžića kad se vratimo, a sada idemo na pauzu od 20 minuta. Da, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mogu li da dobijem ovaj tekst Samardžića na srpskom jeziku? Ja sam pokušao od ovog vašeg ... Je l' profesor Marković dobio Samardžića na srpskom ili na engleskom?

SVEDOK MARKOVIĆ: Nisam na srpskom, dobio sam ga na engleskom.

TUŽILAC NAJS: Taj je članak objavljen na engleskom, engleski je original.

SUDIJA ROBINSON: Pravilo još uvek vredi, gospodine Najs. Moraćete to da stavite na grafoskop i da citirate kratke pasuse. A sada idemo na pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Možete da nastavite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Markoviću, kako bi se Pretresno veće prisetilo svih vaših funkcija, osim toga što ste rekli da ste bili običan član SPS-a nakon što ste podneli ostavku na članstvo u Glavnom odboru, vi ste takođe bili i član Skupštine SFRJ jedno vreme, zar ne? Izvinjavam se, Skupštine SRJ.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, ja sam upravo to i rekao. Bio sam poslanik federalnog Parlamenta ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, da, znam, samo podsećam Pretresno veće. Dakle od početka devedesetih kada ste bili jedan od osnivača SPS-a, onda ste bili jedno vreme i u Glavnom odboru, bili ste član SPS-a i bili ste poslaniku Parlamentu SRJ i bili ste potpredsednik Vlade i sve tako do 2000. godine?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nije tako. Političke funkcije u stranci sam sve izgubio, odnosno nisam ih imao od 1990. godine, kraja. Dakle ja sam 1992. godine izabran za federalnog poslanika kao član SPS-a, na lisi SPS-a, ali ni jednu stranačku funkciju nisam imao, a potpredsednik Vlade sam postao 1994. godine, a prestao sam biti federani poslanik, poslanik federalnog Parlamenta 1996. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim da mi pomognete u vezi sa Kosovom i to na sledeći način. Pretresno veće je čulo iskaze i videlo

dokaze da je, otprilike, 1.450.000 ljudi bilo raseljeno, a da je nekih 860.000 ljudi bilo prisiljeno da napusti Kosovo, a da je 10.000 kosovskih Albanaca ubijeno. Na Sudu je, naravno, da odluči, ali dokazi pokazuju šematsku upotrebu snaga Vojske Jugoslavije i snaga specijalne policije, a takođe sistematsko oduzimanje i uklanjanje ličnih dokumenata od onih ljudi koji su bili proterani. Da li vi koji ste bili u sedištu Vlade možete da nam kažete koja je bila politika koja je dovela do toga?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja opet moram da ispravim vaše greške, jer ne mogu da odgovoram na pogrešna pitanja. Prvo, po vašoj računici Kosovo je imalo preko 2.300.000 stanovnika. Mislim da ste mnogo preterali. Ono je imalo bar upola manje stanovnika. To je jedno. Drugo, što se tiče politike Vlade, Vlada je uvek imala politiku traženja političkog rešenja za Kosovo. Dakle ne oružani sukob, nego političko rešenje. Upravo je delegacija i otišla 10. marta 1998. godine radi političkih dogovora i zaustavljanja krvoprolića.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda nisam bio dovoljno jasan i izvinjavam se ako nisam bio. Mene interesuje patnja ljudi 1999. godine, dakle nakon neuspeha u Rambujeu. Vi ste i dalje bili na mestu potpredsednika Vlade i to Vlade za koju ste rekli da je bila veoma transparentna. Dakle vi ste morali da znate šta se dešavalo. Pozabavimo se sada sa onih 10.000 Albanaca koji su ubijeni. Recite mi koja je bila politika vaše Vlade koja je dovela do toga da se to uopšte desi?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To pitanje nema veze sa politikom Vlade. Pa sigurno je da Vlada nije imala politiku ubijanja ljudi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Razmotrimo jedan drugi aspekt toga. Snage koje su u konačnoj liniji bile pod kontrolom ovog optuženog, vojska i drugi su sistematski oduzimali lična dokumenta od kosovskih Albanaca, ovo je podatak UNHCR-a (United Nations High Commissioner for Refugees), dakle njih 860.000 je bilo isterano na silu iz njihove zemlje. Recite nam koja je bila politika Vlade, vaše

Vlade, koja je do toga dovela? Da li je to bilo da se isteraju svi Albanci ili da se postigne dramatičan preokret u etničkom sastavu stanovništva Kosova, recite nam?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja vam opet ponavljam da sam ja u Vladi bio zadužen za zakonodavstvo i za pravni sistem. Politika ...Vlada nije nikada na svojim sednicama, ovo šta sada vi pripisujete politici Vlade, nikada takvu politiku ... Vlada je sve vreme imala sasvim drugu politiku. Ja sam vam o toj politici govorio i radi sprovođenja te politike ja sam i bio na Kosovu 15 puta, samo što se očigledno nije htelo političko rešenje koje smo mi predlagali.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sećate se da sam vas ranije pitao da li su se, po vašem mišljenju, neke stvari od vas krile u vezi sa politikom na Kosovu ili uopšteno i vi niste identifikovali da se bilo šta krilo od vas. Da li se sećate tog dela?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa znate, ako se nešto krilo trebalo je da ja znam da se krije, a ja ne znam da se nešto krilo od mene.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, vi ste radili sa Šainovićem, zar ne? Radili ste, saradivali ste sa optuženim i vama je ukazano poverenje da se bavite svim aspektima u Rambujeu, dakle odmah nakon neuspeha Rambujea i nakon početka bombardovanja NATO, kosovski Albanci su umirali i proterivani su i to u velikim brojevima. Možete li da nam uopšte objasnite sve to?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Prvo, ja sa potprednikom savezne Vlade Nikolom Šainovićem nisam mogao saradivati, jer smo imali sasvim dva različita resora. Nikola Šainović je čovek inženjer, on je bio zadužen za privredu, ja sam pravnik, ja sam u republičkoj Vladi bio zadužen za zakonodavstvo. Mi smo bili u delegaciji u Rambujeu, ali ta delegacija je, kao što ste videli, imala 12 članova i šefa delegacije. Dakle on je bio jedan od članova delegacije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moja poslednja dva pitanja u vezi sa ovom

temom su sledeća: vaš kolega, potpredsednik Vlade, je jasno rekao da ukoliko dođe do bombardovanja da će Albanci da pate. To je bila politika vaše Vlade i ona je, u stvari, sprovedena u delo, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa to vi tvrdite, gospodine Najš. Ja sam vam malopre rekao da to nije tako. To je sigurno gospodin Šešelj izjavio u svojstvu prvaka Srpske radikalne stranke. Jer vi ste i videli, on govori na zboru, a ne na sednici Vlade. Vi biste bili u pravu da ste te njegove reči dali kad ih izgovara na sednici Vlade, a politički prvaci reči na ulici mogu izgovarati, jer oni treba da dobiju birače. Oni govore ono šta će pridobiti glasove na izborima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi vrlo dobro znate, profesore, da političari koji imaju funkcije u Vladi, da ne mogu da dele ono šta kažu u javnosti sa nečim što govore kao političari. I ovo šta ste vi rekli je potpuni *nonsense* (nonsense), to vam je jasno, jer kada ste političar, onda morate da pazite šta izgovarate.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To šta ste vi rekli, to važi za stranački homogenu vladu, a stranački heterogena vlada ne može disciplinovati političke stranke. Svaka politička stranka ima autonomiju, jer ona mora voditi računa i o sledećim izborima.

SUDIJA KVON: Izvinite, profesore Markoviću. U prethodnom pitanju koje vam je postavio gospodin Najš, odnosno, citiram, on vas je pitao: "Odmah nakon neuspeha razgovora u Rambujeu i nakon početka bombardovanja od strane NATO, kosovski Albanci su umirali i isterivani su, proterivani u velikom brojevima. Da li možete da nam objasnite to?" Ja mislim da nisam čuo vaš odgovor na to pitanje. Da li možete sada da odgovorite na to pitanje?

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa upravo ne mogu da odgovorim, zato što ne znam. Ne znam šta je bilo. Ja sam podneo izveštaj Parlamentu o toku pregovora u Rambujeu i Parizu (Paris), sutradan uveče je bilo bombardovanje. E šta se dalje dešavalo ... Znače, u uslovima bombardovanja Vlada nije ni imala sednice. Mi smo bili izmešteni, zgrada Vlade je bila meta, zgrada Vlade je pogođena i polovina zgrade je srušena.

SUDIJA KVON: Gospodine Najs, možete da nastavite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da vidim da li sam baš dobro shvatio vaš odgovor sudiji Kvonu. Dakle vi ste u sedištu Vlade i to u trenutku najveće krize koju je Srbija ikada doživela i gde najdragoceniji deo Srbije, ako treba poverovati srpskim političarima, dakle gde dolazi do egzodusa većine, kako biste vi rekli, stanovništva srpske republike, budući da po vašem shvatanju kosovski Albanci su deo srpske republike i vi, dakle, sada, 2005. godine i dalje nemate nikakvo objašnjenje odnosno razumevanje zbog čega se to desilo. Da li to želite da kažete, profesore Markoviću?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ma imam objašnjenje, kako da nemam? Pa sigurno je da će ljudi bežati od bombi. Pa beži se od bombi, nastoji se da se sačuva živa glava. Koliko je puta Kosovo bilo bombardovano? Gledali smo te prizore. Koliko je ljudi otišlo iz Beograda, ako čak hoćete, u druge zemlje. Koliko je ljudi sklonilo decu u drugim zemljama? Bio je u pitanju život ljudi. Jer vi niste znali kad će bomba, samo je oko moje zgrade bilo tri bobme. Ministarstvo unutrašnjih poslova ... Ispadali su prozori iz zgrada, na zgradama u blizini. Ljudi su bežali da spasavaju život.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Professore, istina je, kao što ste to i otkrili u vašem poslednjem odgovoru optuženom, dok vas je on ispitivao, vi ste jedan od onih Srba koji veruje da je srpsko dostojanstvo važnije od živote drugih. I vi vrlo dobro znate da je vaša Vlada sprovođila politiku koja je dovela do neverovatnih patnji kosovskih Albanaca, a sada to jednostavno negirate.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa po vama ispada da je srpska Vlada bombardovala Albance i da je uopšte bombardovala stanovništvo srpska Vlada. To je zaključak iz vašeg pitanja. Ko je bombardovao zamlju, taj je skrivio gubitke života i taj je izazvao egzodus, ko je bombardovao zemlju. A Vlada jednostavno nije htela da pristane na to da zemlja bude sramno okupirana i da podlegne jednom ultimatumu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vratimo se sada tamo gde sam juče stao tokom svog unakrsnog ispitivanja. Pokušaću da idem redom, da pređem sve ustave kako bismo se s njima upoznali koliko god je to potrebno. Hteo bih da skrenem pažnju Pretresnom veću da Tužilaštvo, iako će da se bavi ustavima, ne znači da Tužilaštvo smatra da bilo kakve promene utiču na pravni položaj. Međutim, s obzirom da je optuženi preko svojih svedoka uveo daleko više dokaza o tome i to u dobroj veri, mi iz tog razloga moramo malo više time da se pozabavimo. Profesore Markoviću, da li je tačno da amandmani na kojima ste vi radili 1989. godine, da su se ti amandmani fokusirali na to da se pokrajine liše prava na veto?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To uopšte nije bila svrha amandmana. Ja sam vam rekao najveći broj tim amandmana, neporedivo najveći se tiče privrede i drugačijeg ustavnog koncepta privrede i delegatskog sistema. A samo jedan od 41 amandmana, samo jedan, 47. se bavi vršenjem ustavotvorne vlasti u Republici Srbiji i uskraćivanjem pokrajinama veta na promenu republičkog Ustava.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja imam ovde pred sobom, to možete i vi da vidite, citat sa jednog veb sajta, citat nečega šta ste vi rekli u martu 2000. godine. Vi ste objasnili da pokrajine nisu bile isključene iz vršenja konstitutivnih ovlašćenja već im je bilo samo negirano pravo veta. Evo, citiraću sad. "Dakle pokrajine nisu bile isključene iz vršenja ustavotvornih ovlašćenja već im je samo negirano pravo veta". E sad da li je to, bar delimično, vaše objašnjenje onoga šta se desilo 1989. godine?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam tu samo izložio sadržinu amandmana 47 i ja sam to tako kratko rekao zbog toga što me je gospodin Robinson zamolio da o amandmanu 47 kažem najkraće i ja sam samo rekao u jednoj rečenici. Ako insistirate, ja mogu da vam objasnim amandman 47. U promeni Ustava Srbije učestvuju i dalje autonomne pokrajine, ali jedino što mogu izazvati ako se ne usvoji neko njihovo mišljenje u vezi sa predlogom akta o

promeni Ustava, je raspisivanje republičkog referenduma. Dakle ne može da stavi veto nego traži republički referendum, da se građani izjasne o tome, ako se ne usvoji mišljenje autonomne pokrajine u vezi sa predlogom akta o promeni Ustava. Ja sam to tako kratko rekao uvažavajući zahtev gospodina Robinsona.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo dalje. Kao što vam je poznato, početkom 1989. godine održan je štrajk rudara, političar Vlasi (Azem Vllasi) je bio uhapšen, a proglašeno je vanredno stanje 27. februara i to je stanje objavilo Predsedništvo, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam vama, gospodine Najs, rekao i celom Sudu da sam se ja u politiku uključio tek 1992. godine. Ja o svemu ovome znam kao čitalac novina. Ja nemam saznanja izvorna, iz prve ruke. S tim što je vreme učinilo svoje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali vi ste bili član komisije, vi ste bili član komisije koja se bavila amandmanima. Zar je stvarno moguće da vi niste znali koje su bile okolnosti vezano za usvajanje tih amandmana od strane kosovske Skupštine, kada se kosovska skupština navodno bavila njima.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, ustavna komisija je pomoćno radno telo Skupštine, a politiku u republici vode Vlada, Predsedništvo, tada, republike i Skupština, a ustavna komisija je jedna od desetine komisija odnosno pomoćnih radnih tela Skupštine. Vi ustavnoj komisiji, malo deifikujete Ustavnu komisiju, dajete joj značenje koje ona nikad nije imala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Postavio sam vam pitanje o vanrednom stanju, a primetio sam da u vašim predloženim dokazima, jedan još uvek nije predodčen, tabulator 38, da je to, u stvari, potvrda Skupštine SFRJ vanrednog stanja. Samo da vas podsetim na to, a, evo, sada ćete da dobijete primerak toga. Možda taj dokument i jeste uvršten u dokazni spis, ali u svakom slučaju ono šta vidimo jeste da Skupština podržava mere Predsedništva. Evo, to ćemo sada da stavimo na grafoskop, može da se vidi, dakle imamo naslov

“zaključci” i tu možete da vidite da Skupština podržava posebne mere koje je Predsedništvo SFRJ preduzelo i to radi očuvanja i zaštite teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka SFRJ, zatim radi obezbeđivanja javnog reda i mira, slobode rada i življenja kao i normalizovanja ukupnog stanja na Kosovu. Dakle odobrene su vanredne mere, a u vreme kada se bavilo ovim amandmanima, dakle mislim da se prvo bavilo amandmanima u Vojvodini, mislim da je to bilo 10. januara, a nakon toga, oprostite, 10. marta, a zatim, na Kosovu su razmatrani 23. marta. Vi kao zainteresovani član komisije morali ste da pratite to i da vidite da li će amandmani da budu usvojeni na Kosovu, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Amandmani su i bili usvojeni u kosovskom Parlamentu propisanom većinom, dvotrećinskom većinom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Tabulator 38, to je, to su zaključci Skupštine Jugoslavije. Usvojen je, koliko mene sećanje služi, u glavnom ispiti vanju. I predstavlja dokazni predmet. Čak je profesor Marković odgovarao na pitanja vezana za te zaključke Skupštine Jugoslavije koja je ocenila promene Ustava u Srbiji veoma pozitivno.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam što pratite sve to, gospodine Miloševiću.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pre nego što pređem na same amandmane, profesore Markoviću, da li ste vi znali za prisustvo tenkova i helikoptera na Kosovu koji su predstavljali jednu pretnju, a to sve u skladu sa vanrednim stanjem. Da li ste znali za to ili ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, to nisam znao uopšte.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, idemo dalje. Pristanak Kosova se

vidi u poslednjoj fazi 28. marta u Beogradu. Molim da se sada na grafoskop stave strane dokumenta koji je obeležen u identifikacione svrhe, 818, molim da se stavi stranica 55 tog dokumenta. Dakle pogledaćemo tri amandmana, jedan od tih amandmana ste već spomenuli. Molim da se stranica 55 stavi na grafoskop, a stranica 54 iz ovog dokumenta da se da svedoku. Dakle ako pogledamo amandman 27 videćemo da stoji sledeće: "U Socijalističkoj Republici Srbiji, u službenoj javnoj upotrebi je srpsko-hrvatski jezik i njihova pisma, ćirilica i latinica. U Socijalističkoj Republici Srbiji u sredinama u kojima žive pojedine narodnosti u javnoj upotrebi su srpsko-hrvatski jezik njihova pisma i jezici tih narodnosti i njihova pisma, zatim, sledeći paragraf: "Propisano je korišćenje ćirilnog pisma u javnoj i službenoj upotrebi". U sledećem paragrafu se govori da "pokrijinskim ustavom u skladu sa ovim Ustavom utvrđuju se jezici narodnosti u ravnopravnoj službenoj javnoj upotrebi na teritoriji autonomne pokrajine. Dakle to je jedan od amandmana kojim je promenjen prethodni član o upotrebi jezika. Da li je to tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam to upravo i rekao da je Ustavni sud Jugoslavije našao da je u stavu 3 ovog amandmana, da je stav 3 ovog amandmana u suprotnosti sa saveznim Ustavom federacije. On je našao svega tri takve suprotnosti: kad je reč o jeziku, kad je reč o prometu nepokretnosti i formiranju delegatske izborne jedinice za izbor Veća opština.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, ali vidimo šta je ovde bilo predloženo. Ovde vidimo šta se nameravalo da se uvede na Kosovu. To je još jedan amandman koji nemam na engleskom ...

SUDIJA BONONI: Pre nego što pređete na to, gospodine Najs, ima tu još jedan deo na koji vi niste skrenuli našu pažnju, a to je treći paragraf, gde piše: "U radu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja u Republici Srbiji u upotrebi je ćirilčno pismo, ako za pojedine slučajeve republičkim zakonom nije drugačije određeno". Da li je to od neke važnosti?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Zahvalan sam, časni Sude. Objasnite nam, molim vas, prvo, profesore, zašto se smatralo potrebnim da se uvede obavezna upotreba ćirilice i to i na Kosovu?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, nije na Kosovu. Ovde je rečeno, republičkim zakon određuje kada je u službenoj i javnoj upotrebi ćirilično pismo. Dakle to tek zakon treba da odredi, ne određuje ovaj amandman. To treba zakon da sprovede. Ali je Ustavni sud našao da je ta odredba u suprotnosti i, evo, ja imam gledište Ustavnog suda o tome.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To znamo. Ali sada se bavimo onim šta ste vi i drugi koji su pisali te amandmane želeli da postignu i zato vas molim da nam pomognete u vezi s tim. Ja vas pitam zašto se smatralo primerenim da se uvede obavezna upotreba ćirilice na teritoriji koja obuhvata i Kosovo? Profesore Markoviću, molim vas, ja znam da vi morate da pogledate tekst, ali recite sada sudijama, molim vas, kako obavezna upotreba ćiriličnog pisma može da pomogne okolnostima na Kosovu gde živi 95 posto Albanaca? Koja je bila svrha toga?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja se izvinjavam što moram da pogledam tekst zato što ja nemam poverenje u vaše navođenje. Vi ste već nekoliko puta pogrešno naveli ustave i ja uvek moram da pogledam kako glasi stvarno tekst ustava. Zato ja gledam u ovo. A jednostavno zašto je bilo to ćirilično pismo. Ćirilično pismo je rasprostranjenije, iako se latinica ravnopravno uči u osnovnim školama sa ćirilicom. Ne znam kako se pomoću pisma može izraziti nacionalizam i nacionalna obespravljenost nekoga. Dakle albanski jezik se ne može pisati ćirilicom. On se piše svojim pismom. Ovde je reč o srpskom jeziku.

SUDIJA KVON: Možete li meni nešto da razjasnite? Profesore, recite nam da li je pre tog amandmana u službenoj upotrebi institucija na Kosovu bio samo albanski jezik, pa je onda svrha ovog amandmana bila da se omogući da se oba jezika koriste u službenom svojstvu,

jer u drugoj rečenici četvrti paragraf, stoji: "Autonomna pokrajina obezbeđuje ravnopravnost jezika i pisama narodnosti sa srpsko-hrvatskim jezikom i njegovim pismima". Možete li da mi pomognete?

SVEDOK MARKOVIĆ: U potpuno su ravnopravnoj upotrebi oba jezika. Oba jezika, u ravnopravnoj upotrebi. Ovo ćirilica, latinica, to se odnosi samo na srpski jezik, jer srpski jezik ima dva pisma: ćirilično i latinično. To se uopšte ne odnosi na potiskivanje albanskog jezika kao službenog jezika. On je i dalje službeni jezik. I ako ste ... Kad sam se pozivamo na odluku Ustavnog suda, to, u stvari zamera i Ustavni sud. On kaže da se na ovaj način upotreba latinice u radu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja može odrediti samo ...

SUDIJA KVON: Profesore, profesore, izvinjavam se što vas prekidam, međutim moje pitanje odnosi se čisto na činjenično stanje. Da li je srpsko-hrvatski jezik korišćen u službenoj upotrebi na Kosovu pre ovog amandmana?

SVEDOK MARKOVIĆ: Jeste. I srpsko-hrvatski i albanski potpuno ravnopravno. Ovde je reč samo o pismu, ne o jeziku.

SUDIJA KVON: Pa zašto je onda bio potreban takav amandman u to vreme, ako se srpsko-hrvatski koristio službeno?

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa to je, samo kažem, u vezi sa pismom bilo, a ne u vezi sa jezikom. Jednostavno masi naroda je bliža ćirilica od latinice. Evo i ja što pišem, ja pišem ćirilicom, jer to je pismo na koje smo mi naviknuti. Mlađe generacije, savremne, one opet pišu latinicom, jer strani jezici se pišu latiničnim pismom, tako da je sada ćirilica potisnuta. To je faktičko pitanje, ali ,kažem, posle ove intervencije Ustavnog suda, jasno je da je ova odredba u suprotnosti sa saveznim Ustavom.

SUDIJA BONOMI: Professore, rečenica koju sam spomenuo, a čini mi se da se pitanje gospodina Najsa odnosi na tu rečenicu, je rečenica u trećem paragrafu. I tu kaže: "U radu državnih organa i organizacija u upotrebi je samo ćirilčno pismo, osim ako se republičkim zakonom drugačije ne odredi za pojedine slučajeve". I ja mislim da sam u pravu ako sam to shvatio, ali želeo bih da budem siguran da je taj element proglašen protivustavnim. I da se to nije dogodilo, da taj element nije proglašen protivustavnim, to bi omogućilo republičkom vlastima u Srbiji da insistiraju samo na upotrebi ćirilčnog pisma u radu državnih organa i organizacija i na Kosovu. I, dakle, onda vas gospodin Najs pita zašto se smatralo da to treba da se uradi kad je većina stanovništva na Kosovu, kosovski Albanci?

SVEDOK MARKOVIĆ: Ja molim da vi mene razumete. Ova odredba tangira samo Srbe, Albance nikako, jer oni upotrebljavaju svoj jezik i svoje pismo. U službenoj upotrebi za Albance je albanski jezik. Ovo pogađa samo Srbe. Oni koji koriste srpski jezik kao službeni jezik u radu državnih organa. Nikako se ovo ne odnosi na Albance, jer albanski jezik je potpuno ravnopravan na Kosovu i Metohiji sa srpskim jezikom.

SUDIJA BONOMI: Ali to tu ne piše, profesore. Ovde sasvim jasno stoji: "U radu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja u Socijalističkoj Republici Srbiji u upotrebi je ćirilčno pismo". Ta socijalistička republika obuhvata i Kosovo.

SVEDOK MARKOVIĆ: Ali je već u sledećem paragrafu, kako vi kažete, stavu, data odredba koja je specijalna u odnosu na prethodnu, pa se kaže: "Pokrajinskim ustavom, u skladu sa ovim Ustavom, utvrđuju se jezici narodnosti u ravnopravnoj javnoj i službenoj upotebi na teritoriji autonomne pokrajine". Uzmite pokrajinski ustav pa ćete videti da je albanski jezik ravnopravan sasvim sa srpskim jezikom. I još jednom ponavljam, ovaj stav 3 pogađa samo one koji govore srpski jezik, a ne one koji govore albanski jezik.

SUDIJA ROBINSON: Ali ja mislim da vas sudija Bonomi pita gde se to što vi kažete iz ovog teksta može pročitati? Ili se tu radi o pitanju tumačenja ovog člana. Možete li da nam to objasnite, jer to šta vi sada kažete, to znači ne stoji izričito u tekstu?

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa to ne može da stoji u ovom tekstu. To će stajati u Ustavu Kosova. To piše u Ustavu Kosova, a ovo su amandmani na Ustav Republike Srbije. A evo, kaže se: "Pokrajinski ustav utvrđuje koji su jezici u ravnopravnoj službenoj upotrebi". Dajmo da vidimo Ustav Kosova pa ćemo videti ovo šta vam tvrdim. Znae, pravne norme se sistematski tumače. Povezano, više normi. Nemoguće je samo na osnovu jednog fragmenta izvesti zaključak u celini. Treba uzeti sve norme koje to uređuju a *sedes* materije za službene jezike na Kosovu i Metohiji je pokrajinski ustav, Ustav Kosova i Metohije, a ne ovaj Ustav. To je neminovna posledica takvog uređenja Republike Srbije.

SUDIJA BONOMI: Professore, interesantno je tu primetiti da u sledećem paragrafu gde se spominje pokrajinski ustav, odnosno ustavi, stoji da treba obezbediti da jezici budu ravnopravni u službenoj i javnoj upotrebi, a ne jezici i pisma. I onda dalje stoji da autonomna pokrajina obezbeđuje ravnopravnost jezika i pisama narodnosti sa srpsko-hrvatskim jezikom i njegovim pismima. Ovde se više nigde ne govori o službenoj, odnosno javnoj upotrebi. U svakom slučaju već sam vam uzeo previše vremena, gospodine Najš.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo sada na još jedan od dva amandmana koja želim da proradimo. Nemam engleski prevod, može da se nađe u tabulatoru 17 dokaznog predmeta Odbrane, to je jedan od neprevedenih delova "Službenog lista", pa molim onda da stavimo na grafoskop stranicu 600. To stoji u gornjem levom uglu teksta na ćirilici, to je tabulator 17 i molim da pogledamo amandman 43, za sudskog poslužitelja to je gornji desni deo strane, amandman 43,

potparagraf 3. Možete li da nam, profesore, potvrdite da se ovim amandmanom predsedniku Srbije daje ovlašćenje da republičkim telima daje pravo da preuzmu obaveze i odgovornosti pokrajinskih organa pod određenim okolnostima?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Opet jedna ispravka u vašem pitanju, predsednik republike nije postojao po ovom Ustavu, predsednik republike postoji tek po Ustavu od 1990. godine. Postojalo je Predsedništvo Republike Srbije kao kolegijalni organ.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, dobro, u redu. Dakle Predsedništvo Srbije je republičkim telima moglo da da ovlašćenje da preuzmu ovlašćenja pokrajinskih organa, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Apsolutno kad je reč o ovoj funkciji, zato što se stalo na stanovište i ja sam to objasnio kada sam odgovarao na pitanja, da je ovde reč o funkciji koja je eminentno državna funkcija, od interesa za republiku kao celinu i ne može se njeno vršenje u celini dati pokrajinama. Dakle reč je o državnoj funkciji koju, ja bih vrlo voleo da čujem bilo koju autonomnu jedinicu u svetu koja ima nadležnost u ovoj oblasti. To je državna funkcija koja se vezuje za državu, a svojstvo države ima Republika Srbija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači ovim amandmanom povećan je potencijal za centralizaciju srpske države, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne slažem se uopšte. Zašto centralizacija države? Vraćaju se stvari na normalu. Država vrši funkcije koje su njene, državne funkcije. Ne mogu opština i pokrajina vršiti nešto što može vršiti samo država. Zašto je to centralizacija da neko radi svoj posao? Zna se koje funkcije obavlja država, koje teritorijalna jedinica, a koje jedinica lokalne samouprave.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I zatim amandman o kome ste već govorili, broj 47, dakle amandman 47, paragraf 3 kojim se uklanja pravo veta pokrajine Kosovo, na promene Ustava. Kad su ti amandmani doneti? Nije jasno dat do znanja stepen u kom će oni da budu

korišćeni i prošireni. Konkretno, nije bilo jasno rečeno da će da bude raspuštena Skupština, da će da bude raspušten Ustavni sud, ništa od toga nije bilo rečeno ljudima koji su pratili javnu debatu o tome.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne znam šta me pitate.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pitam vas sledeće: koliko je vama poznato u javnoj debati o ustavnim amandmanima, da li je ikad jasno dato do znanja da će se ti amandmani iskoristiti da će se Kosovu oduzeti Ustavni sud, Skupština, Akademija nauka i umetnosti, Institut za istoriju Kosova. Da li ste vi koji ste zastupali te amandmane išta od toga javno jasno rekli?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ništa od toga nije tačno što vi sada govorite. Ovim amandmanima ništa od toga nije oduzeto. Sve i dalje imaju. I Ustavni sud i Predsedništvo i Pokrajinsko izvršno veće i pokrajinsku Skupštinu i Vrhovni sud svoj i Ustav svoj i svoje zakone. Otkud vam sada ta ideja da su oni to izgubili? Ovim amandmanima oni sve to zadržavaju, jedino gube veto na promenu republičkog Ustava.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači moja prethodna tvrdnja da ste vi rekli da je uklanjanje veta opravdalo te amandmane je zapravo možda tačna i da li je vaš stav da je uklanjanje veta opravdalo te amandmane?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Opet ne razumem. Kako opravdalo amandmane? Amandmana je 41 bilo. 41 je bilo amandmana. Ovaj amandman je samo jedan od 41. amandmana. Ne znam šta hoćete da čujete od mene.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo dalje, možda ćemo da se vratimo. Sećate se da je 28. juna 1989. godine na petstotoj godišnjicu bitke na Kosovu optuženi održao svoj poznati govor. Jeste li bili prisutni? Da, možda niste, ako niste nikad bili na Kosovu, možda niste, ali recite nam, jeste li bili prisutni na tom skupu?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam bio prisutan na tom skupu, kažem na žalost, dok nisam postao potpredsednik Vlade nikad nisam bio na Kosovu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, da vidimo sada kako su ti amandmani stupili na snagu. Pogledajte, molim vas, dokazni predmet 818, za identifikaciju, molim da se na grafoskop stavi strana 57. Tu, dakle, možemo da nađemo da je već u julu 1989. godine samo nekoliko meseci nakon donošenja tih amandmana učinjeno sledeće. Za vas, profesore, dokument je na strani 56. Zakon o ograničenju prometa nepokretnosti. "Promet nepokretnosti između fizičkih lica kao i između fizičkih i građanskih pravnih lica na području koje obuhvata deo Socijalističke Republike Srbije bez teritorije Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine, ograničava se u trajanju od 10 godina". Zatim član 3: "Komisija koju obrazuje Skupština Republike Srbije odobriće promet nepokretnosti iz člana 1 ovog zakona kad oceni da se tim prometom ne utiče na promenu nacionalne strukture stanovništva ili na iseljavanje određenog naroda, odnosno narodnosti." Ovaj zakon se mogao doneti tek nakon što su na snagu stupili amandmani. Ovde se spominje Vojvodina, ali imamo istu situaciju i za Kosovo.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja, na žalost, nemam tekst na srpskom jeziku nego gledam tekst na engleskom jeziku, a ne mogu iz ovog dela da vidim da li su ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Strana 56, pogledajte stranu 56

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Koju stranu? 56?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, to je trebalo da se stavi na grafoskop.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinjavam se ako to niste imali pred sobom. Dakle za svedoka strana 56, za grafoskop strana 57.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Dobro i koje je pitanje, evo sad sam dobio tekst na srpskom?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ovaj zakon koji važi za Vojvodinu i kojim se ograničava promet nepokretnosti, da li bi bilo moguće doneti

takav zakon bez amandmana iz 1989. godine ili se to moglo i pre?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ovi su amandmani doneseni marta 1989. godine, a ne mogu da vidim kad je donesen ovaj zakon, ali u svakom slučaju je i to sam ja tokom prvog dana svedočenja rekao, Ustavni sud Jugoslavije našao da je odredba amandmana na Ustav Republike Srbije koja ograničava promet nepokretnosti, u suprotnosti sa federalnim Ustavom. Dakle već je Ustavni sud mišljenje dao Skupštini da ta odredba amandmana nije u saglasnosti, odnosno da je u suprotnosti sa Ustavom federalne države. Ali ne vidim iz ovoga kog je datuma donesen ovaj zakon. Vidim samo "Službeni glasnik" 30/89. A verujte, ja nisam stručnjak za stvarno pravo, ja regulativu ne znam iz stvarnog prava, trebalo bi da pročitam prethodni zakon da bih video da li je to bilo drukčije regulisano prethodnim zakonom u odnosu na ovaj zakon.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moja sugestija je veoma jasna: među ciljevima amandmana iz 1989. godine bila je i namera demografske kontrole, kontrole nad stanovništvom i to se jasno pokazuje činjenicom da je ekspresno uvedeno jedno veliko ograničenje na promet nekretninama. I to nema nikakve veze sa pravom veta niti sa strukturom, ustavno-pravnom. Radi je jednostavno o demografskoj kontroli, zar ne, profesore?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ustavni sud je kazao da je to u suprotnosti sa federalnim Ustavom. Prema tome, to šta vi kažete, Ustavni sud je pravnim jezikom već rekao. Republika je obavezna da otkloni tu suprotnost iz svojih amandmana sa saveznim Ustavom. A to što vi tako tumačite, vi ste misleće biće, svako ima prvo da slobodno zaključuje. To je vaš zaključak.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hronološki gledano, sledeća stvar u kojoj verovatno možete da budete od pomoći je sledeća. Časni Sude, nemam sada kopiju, mogu da je nabavim, ali ne želim da vas opterećujem sa previše papira. To se spominje u dokumentu pred vama, ali samo u komentaru na stranici 51. U martu 1990. godine, nakon donošenja amandmana, najavljen je program pod imenom

“Program za ostvarivanje mira, slobode, ravnopravnosti, demokratije i prosperiteta”. I u okviru tog programa donete su izmene i dopune mnogih drugih zakona. Da li je to tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Verujte ne znam. U to vreme sam, ponavljam još jedan put, bio samo profesor Univerziteta. Verujte ne znam. Nisam bio ni poslanik, ne znam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U istom tom dokumentu koji je označen samo za identifikaciju brojem 818, idemo sada na stranu 71 na engleskom, a svedoku molim da date stranu 70. Ovo je još jedan zakon donet 1990. godine. Ne mogu da vam dam tačan datum. To je Zakon o univerzitetu. Imamo ovde jedan izvadak iz njega. Stav 2. “U socijalističkim autonomnim pokrajinama program se ostvaruje i na jeziku drugog naroda i narodnosti za koji se izjasni najmanje 30 studenata iste godine studija.” Usput rečeno, moram da se ispravim, pogrešno sam rekao kada sam istakao da na Kosovu živi 95 posto Albanca. Mislim da su brojke za to vreme bile 83 ili 85 posto. Dakle, imajući na umu te brojke, ovaj zakon omogućava da se na univerzitetu na Kosovu mogu održavati predavanja samo i samo onda ako se za to izjasni najmanje 30 studenata iste godine unutar jednog programa. Šta kažete na to, profesore Markoviću? Kako je to dobro moglo da donese kosovskim Albancima?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja mislim da je ova odredba doneta iz sledećih razloga: znate, treba mnogo vremena, mnogo rada i mnogo talenta investirati da bi se postalo nastavnik na univerzitetu. Jednostavno nije bilo toliko nastavnog kadra da je moglo da predaje na albanskom jeziku. I ja znam da za pojedine predmete uopšte nije bilo Albanca nastavnika, jer da biste vi bili profesor univerziteta, vi treba da ste prethodno magistrirali, doktorirali i da imate radove iz te oblasti. Znate, teško je bilo odjednom snabdeti ceo fakultet licima koje ... Kosovo i Metohija nije veliko područje. Nema mnogo ljudi. To je mali prostor. Teško je naći toliko nastavnika ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dozvolite mi da vas prekinem. Koliko

dugo postoji prištinski univerzitet?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: E tu ste me uhvatili u neznanju. Ne bih znao da vam kažem, iako mislim da je prvo bio odeljenje beograskog Pravnog fakulteta, a kad je postao samostalni univerzitet, moja je sramota, ali to ne znam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je bilo šesdesetih godina. I recite mi, molim vas, koji jezik je korišćen za predavanja sve do amandmana iz 1989. godine?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Verujte, ne znam. Nisam ni jedan čas održao na prištinskom univerzitetu. Nikad nisam bio ni gostujući nastavnik. Evo, ni do dana današnjeg nisam ni jedno predavanje održao, nikada, na Univerzitetu u Prištini (Prishtine). Ja sam samo učestvovao jednom u odbrani jedne doktorske disertacije i zapamtio sam i kada. To je bilo 16. januara 1999. godine. To je bio sav moj angažmana na prištinskom univerzitetu. Moje kolege, pojedine, su bile, ali postojali su profesori i na srpskom i na albanskom jeziku za moj predmet ustavno pravo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kako je moguće da ste ponudili taj odgovor da nije bilo dovoljno albanskog nastavnog kadra? Dakle, kako možete da kažete da je to osnova ovog zakona, ako tvrdite da ne znate šta se dešavalo na univerzitetu? U svakom slučaju ja ću da pronađem i da ponudim izvore vezano za istorijat korišćenja jezika na prištinskom univerzitetu. Recite, profesore, kako ste mogli da odgovorite na ovakav način, ako ništa o tome ne znate?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam rekao da pretpostavljam, ja sam rekao da pretpostavljam, a ako vi hoćete da vam samo odgovorim ono šta znam, ja ću onda na dobar broj vaših pitanja otćutati. Ja sam ... Vi mene pitate, ja vam odgovaram šta ja mislim da je razlog, a ako nećete takve odgovore, ja ću, jednostavno, reći "ne znam".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hajde da pogledamo sledeću odredbu na istoj strani. 70 za vas, 71 za nas, a to je Zakon o prestanku rada

Skupštine SAP Kosovo i Izvršnog veća Skupštine Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo. "Polazeći od činjenice da već duže vreme Skupština SAP Kosova ne funkcioniše i da ne postupa u skladu sa Ustavom kao i da veliki broj delegata Skupštine SAP Kosovo i većina članova Izvršnog veća Skupštine SAP Kosovo svojim radom ugrožavaju suverenitet, teritorijalnu celokupnost i ustavni poredak Srbije, s radom prestaju Skupština SAP Kosovo i Izvršno veće Skupštine SAP Kosovo." Zatim član 2. "Prava i dužnosti Skupštine SAP Kosovo preuzima Skupština Srbije, a prava i dužnost Izvršnog veća Skupštine SAP Kosovo, Izvršno veće Skupštine Srbije i to do konstituisanja nove Skupštine SAP Kosovo i Izvršnog veća Skupštine SAP Kosovo". A zatim u članu 5 nekoliko redova iza toga, stoji da funkcioneri neće više da vrše svoje funkcije, odnosno da se razrešavaju dužnosti. Dakle, ovo je bio jedan način da se preko amandmana ostvare nova ovlašćenja, a kako bi se sve preuzelo na Kosovu, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, to uopšte nije tačno. To uopšte nije tačno. Amandmani nisu bili pravna osnova za ovo. Ovo se dogodilo kada je doneta ustavna deklaracija o proglašenju Kosova za federalnu jedinicu i pošto je donet "Kačanički ustav" (Kushtetuta e Kaqanikut), isti ono šta je uradili svojevremeno Velika Britanija (Great Britain) 1972. godine posle nemira u Londonderiju (Londonderry). Potpuno isto: suspendovana autonomija u Severnoj Irskoj (Northern Ireland). Evo tako i ovde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Što se tiče suspendovanja i ponovnog uspostavljanja Izvršnog veća i Skupštine, za to su bili potrebni izbori. E sad nam recite kada su ti izbori bili održani, odnosno kada je bilo omogućeno da se oni uopšte održe, ako se to ikada i desilo?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To se nikada nije desilo iz prostog razloga što je deo kosovskih Albanaca smatrao da je on "Kačaničkim ustavom" uobličen ustavno u svoju državu, u državu Kosovo, da se svi organi imaju birati prema tom ustavu, a ne prema zakonima Republike Srbije i koliko ja znam, na osnovu "Kačaničkog ustava" su izabrani svi organi koje taj ustav predviđa. Dakle, već je

tad Kosovo smatralo da ono nema nikakve veze sa Republikom Srbijom i da na teritoriji Kosova ne važe republički zakoni. Kažem ne svi stanovnici Kosova već deo albanskog stanovništva. Tako je i gospodin Rugova (Ibrahim Rugova) postao predsednik Kosova, ne po Ustavu SAP Kosova, već po "Kačaničkom ustavu".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, vaša Vlada nikada nije ni ponudila raspisivanje izbora, kako bi se ponovo uspostavila kosovska Skupština, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Na svim ... Svi izbori su bili bojkotovani od strane albanskog stanovništva, a oni čine većinu na Kosovu. Prema tome, izbori nikad nisu mogli biti uspešni za kosovske organe, jer albansko stanovništvo nije htelo da iziđe na te izbore, a oni čine većinu.

SUDIJA KVON: Profesore Markoviću, ovaj zakon o prestanku rada Skupštine, da li je to bilo moguće da se ostvari bez amandmana na ustav iz 1989. godine?

SVEDOK MARKOVIĆ: Moguće je bilo ostvariti i bez amandmana na Ustav iz 1989. godine, a inače je ovaj zakon bio predmet ocene ustavnosti Ustavnog suda Jugoslavije. Međutim, objasnio sam vam šta je bilo sa Ustavnim sudom Jugoslavije. On je prestao da postoji onda kad je donet Ustav Savezne Republike Jugoslavije 27. aprila 1992. godine, a već pre toga, sobzirom da su secesionističke republike ...

SUDIJA KVON: Profesore, hvala vam, mislim da sam dobio odgovor. Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Samo jedan trenutak da proverim jednu referencu ... Molim da pogledamo još jedan zakon koji je donet otprilike u isto vreme. Radi se o strani 63 istog dokumenta koji je označen u identifikacione svrhe, 818. Strana 63 engleskog prevoda, a strana 62 srpske verzije. Molim da se stavi na grafoskop sam poč-

tak teksta. Radi obezbeđivanja ustavnosti i zakonitosti demokratskih sloboda i prava i dužnosti i odgovornosti građana i njihove ravnopravnosti na celoj teritoriji Srbije, republički organi Vrhovni sud Srbije, Javno pravobranilaštvo Srbije, Republički javni tužilac, Republički društveni pravobranilac samoupravljanja, Sud udruženog rada Srbije i Viši privredni sud, u daljem tekstu 'republički organi' imaju pravo i dužnost da postupaju u skladu sa odredbama ovog zakona kada to zahtevaju razlozi bezbednosti i posebne okolnosti na delu teritorije Srbije." Ovaj zakon je dao veoma široka ovlašćena svim ovim organima koji su tu nabrojani, kako bi mogli da deluju na Kosvu, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne znam gde vi to čitate "kako bi mogli da deluju na Kosovu"? Gde to piše ovde?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Član 1. Tu se govori o raznim organima na teritoriji Srbije, a zahvaljujući amandmanima, Kosovo bez ikakve sumnje potpada sad pod Srbiju i njima su data velika ovlašćenja. To je tačno, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Kosovo je, gospodine Najs, uvek potpadalo pod Srbiju. Ono je uvek bilo u sastavu Srbije. Otkud vam to da ono potpada pod Srbiju tek 1989. godine? Ono je u Srbiji bilo i dok je bilo Kraljevine Jugoslavije i od 1945. godine tek dobija administrativni identitet ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Budite ljubazni pa odgovorite na pitanje.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Kako da odgovorim na pitanje koje je netačno? Kako da odgovorim na pitanje koje je potpuno netačno? Ja sam, ipak, profesor univerziteta, neću da se brukam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Primio sam na znanje vaš odgovor, ali možda biste bili ljubazni, gospodine Markoviću, sobzirom da možete da čitate engleski tekst ... Recite mi, profesore Markoviću, imate li pred sobom na ekranu engleski tekst? Budući da ste vi nešto rekli, ja ću da vam ponovim ono šta sam rekao. Dakle to govori o mogućnosti tih organa i pojedinaca da deluju na teritoriji Srbije. A

zahvaljujući amandmanima, ako ni zbog kog drugog razloga, bez ikakve sumnje, Kosovo sada potpada pod Srbiju. Ja nisam govorio tome da Kosovo istorijski više nije deo Srbije. Ja sam samo rekao da zahvaljujući amandmanima, to je postalo nedvosmisleno. Dakle, odgovorite na pitanje da li zahvaljujući ovom zakonu su srpski organi, a i pojedinci dobili široka ovlašćenja?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je zakon ... Ovo je zakon koji postoji u svakoj zemlji, koji reguliše takozvano "stanje nužde", vanredno stanje i ne treba vezivati ova ovlašćenja koja dobijaju republički organi samo za teritoriju Kosova i Metohije. To je moguće da ova ovlašćenja budu primenjena u Leskovcu, Vranju, Kikindi, dakle u bilo kom kraju Srbije. Zašto vi idete sa ovom tendencijom da je sve usmereno na Kosovo. Ovo je zakon koji važi na celoj teritoriji Republike Srbije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je ikada primenjivan u Leskovcu?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Koliko znam, nije, ali je vanredno stanje nedavno bilo primenjeno u Republici Srbiji po Zakonu o vanrednom stanju, a nije moglo da bude primenjeno na Kosovu. Prema tome, primenjuje se tamo gde postoje vanredne okolnosti, okolnosti predviđene ovim zakonom. Nema zemlje u svetu koja nema takav zakon. To je takozvano "stanje nužde" koje je opšte poznato u teoriji šta znači i država ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, dobio sam vaš odogovor ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, ako je ovo zgodan trenutak, mogli bismo sada da napravimo pauzu.

TUŽILAC NAJS: Da, samo bih hteo da kažem da ću kasnije da pređem na to kako su ovi zakoni primenjivani kasnije, a glavno je da Pretresnom veću skrenem pažnju na glavne delove i na kritiku Ustava iz 1990. i 1992. godine, a takođe ću morati da se bavim još dodatnim pitanjima o Rambujeu, tako da neću završiti danas sa unakrsnim ispitivanjem.

SUDIJA ROBINSON: Kako bi bilo jasno, vi nećete danas da završite sa unakrsnim ispitivanjem?

TUŽILAC NAJS: Ne.

SUDIJA ROBINSON: Pauza od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Možete da nastavite, gospodine Najs.

SVEDOK MARKOVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, profesore.

SVEDOK MARKOVIĆ: Ja bih hteo da upoznam ovo Pretresno veće s činjenicom da sam ja ovde već 15 dana. Sada se stavlja u izgled da ja i dalje ostanem ovde. Ja imam zakazanu operaciju kod urologa u Beogradu. Ja nisam oklevao da je uopšte moguće ovoliko dugo po osnovu svedočenja boraviti dugo u jednoj stranoj zemlji. Ja jednostavno nisam u mogućnosti da toliko dugo budem i da odsustvujem od svojih redovnih dužnosti za koje sam plaćen u svojoj zemlji. Danas je tačno 15 dana kako sam ja u Hagu (The Hague), tačno 15 dana.

SUDIJA ROBINSON: Da li se radi o operaciji medicinske prirode?

SVEDOK MARKOVIĆ: Da.

SUDIJA ROBINSON: Kada je zakazana?

SVEDOK MARKOVIĆ: Ja sam tu operaciju upravo i zbog Haga odložio, zbog svedočenja ovde, a operacija mi je zakazana čim se vratim, što pre, jer ja imam zdravstvene nevolje ovde i kad se

budem vratio, ja odmah idem na operaciju. Trebalo je da se operišem pre Haga. Međutim ja uopšte ne sagledavam kraj mom svedočenju.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ja sam rekao da bih rado ranije završio sa ispitivanjem posebno imajući na umu neke od odgovora svedoka, ali radi se o važnim detaljima. Optuženi je stavio veliki značaj na ustave tokom izvođenja svoje odbrane i stoga ja mislim da treba da upoznam Pretresno veće sa sva četiri ustava i da treba da pogledam i druge dokaze. Jendostavno neću moći danas da završim.

SUDIJA ROBINSON: Mislim da imate pravo na to, ali mi moramo da imamo na umu obaveze profesora, a pogotovu njegovo zdravstveno stanje. Sad ćemo da se posavetujemo.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Profesore, najduže što biste trebali da ostanete ovde zbog svedočenja bilo bi ponedeljak ujutro, možda samo prvu sesiju, dakle završili biste do 10.30. Dakle ili to, da ostanete ili da dođete kasnije u nekom drugom trenutku, ali vi nam niste rekli tačan datum operacije.

SVEDOK MARKOVIĆ: Operacija će biti čim se vratim iz Haga, jer je trebalo da budem operisan pre nego što sam došao ovde. I vaši službenici znaju kakve ja zdravstvene nevolje imam ovde, pošto su svedoci toga. A u tom slučaju, ako bih morao da ostanem u ponedeljak do 10.30, ja bih molio da mi se uzme karta, avionska, za ponedeljak popodne. Odnosno za prvi avion koji ide u ponedeljak. Ja sam spreman, ja znam da sudije imaju troškove u vezi sa mojim boravkom, ali niko nije mogao da očekuje da ću ja ovoliko dugo da sedim u Hagu. Ja sam, mislim, svedok koji najduže sedi u Hagu.

SUDIJA ROBINSON: Ja sad nisam baš siguran za to, ali ovo je u interesu pravde. Siguran sam da će Odelenje za žrtve i svedoke (Victims and Witnesses Unit) moći da organizuje prvi avion.

TUŽILAC NAJS: Moram da budem iskren, s obzirom na sve detalje koje želim da obradim, možda je ovo dosta optimističan pristup. Ja sad znam da postoje letovi za Beograd i ujutru i popodne. Lično sam tako putovao.

SUDIJA ROBINSON: Profesore, vi biste onda putovali kasno popodne. Da li bi to bilo u redu, budući da bi to i dalje bio ponedjeljak, ali kasnije tog dana?

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa ja ne znam kada postoji let za Beogradu u ponedjeljak.

SUDIJA ROBINSON: Dobro, pre kraja ove sednice prikupićemo te informacije. Molim predstavnika Sekretarijata (Registry) da nas o tome obavesti.

TUŽILAC NAJS: Pre nego što nastavim, zatraženo je od mene da navedem jednu ispravku. Nema veze sa ovim svedokom. Radi se o našem podnesku od 6. januara gde stoji da se suđenje uživo prenosi i to na RTS u Beogradu, što je netačno. B92 uživo prenosi, a RTS je zatražio od nas da to ispravim, što ću ja rado, evo i da ispravim.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, juna 1990. godine osnovan je SPS, a optuženi se obratio srpskoj Skupštini 25. juna i tu se bavio pitanjem granica. Da li ste vi kojim slučajem bili prisutni na toj sednici Skupštine?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam, jer ja tada nisam bio poslanik, ali opet moram da vas ispravim - SPS nije osnovan juna nego jula, 16. jula, a ne juna.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Nema nikakve sumnje da je bilo nekih preliminaranih sastanaka. Da li ste vi učestvovali na tim sas-

tancima, ako ste bili u Glavnom odboru?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa mogao sam biti u Glavnom odboru tek pošto je osnovan SPS, a SPS je osnovan jula, a vi me pitate za jun. Samo da se vratim unatrag ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vama je poznato da se program koji je napisao Mihailo Marković bavio autonomnim oblastima za Srbe koji žive izvan Srbije. To vam je poznato i o tome smo od njega čuli.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam malo skeptičan, znate, prema tim tvrdnjama da je jedan čovek napisao ceo dokument. Vi tako meni pripisujete da sam ja i cele ustave pisao. To je, ipak, bio kolektivni rad. Ne verujem da je to sve uradio sam akademik Mihailo Marković.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi imamo samo njegovo svedočenje kao osnovu. Vi možete da odgovarate koliko dugo hoćete, ali ja bih ovo hteo na brzinu da rešim. Dakle, da li ste vi znali da se ti programi bave postojanjem autonomnih oblasti za Srbe izvan Srbije?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ako biste bili ljubazni da kažete konkretno šta se govori u programu, ovako ne razumem pitanje, jer ja, pazite, program ne mogu znati napamet? Kažite mi na šta mislite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako bude bilo potrebe, vratiću se na to, ali ne mogu sada na to da gubim vreme. U leto 1990. godine vi ste znali za "balvan revoluciju", posebno u Kninu, a jedno od posledica bila je presecanje puta Zagreb - Zadar. Mi smo čuli svedočenja o naoružavanju Srba u to vreme. Sada dva pitanja: mi ćemo pogledati šta ste vi o tome napisali, ali da li vi prihvatate da upotreba balvana kojima se uzurpira kretanje kroz jednu državu, da li vi prihvatate da je to prihvatljiv način upotrebe sile?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Koliko ja razumem, time su Srbi iz Hrvatske izrazili svoju volju da oni ne žele da odu iz Jugoslavije, dakle da oni žele da ostanu tamo gde su, u onoj državi, a ne da budu izvedeni iz te države jednim secesionističkim aktom Hrvatske.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Odgovorite na pitanje: da li je to čin sile?
SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja nisam stručnjak za te stvari. Verujte, otkud to mogu da odgovorim da li je čin sile staviti balvane? Pa u Beogradu su svaki čas demonstracije kojima se zaustavlja saobraćaj zbog toga što su demonstracije. Pa to, ipak, ne mogu nazvati činom sile. To je znak protesta zbog nečega. Građani imaju pravo na protest.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, to je vaš odgovor. Ukoliko, kao što smo čuli iskaze, dakle, ukoliko su Srbi iz Hrvatske, ne vojska i policija, dakle, ukoliko se običnim Srbima delilo vatreno oružje, da li je to nešto šta predstavlja akt sile, odnosno da li to predstavlja pripremu za nasilje?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa otkud bih ja to mogao znati, gospodine Najs? Ja u to vreme, tvrdim vam stalno, nisam bio u posedu tih saznanja. Ja to ne znam, a vi ako ovako mene ispitujete, možete još 15 dana da me ispitujete. Ja to ne znam, nisam uopšte učestvovao tad ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako želite sve da komentarišete, to nam oduzima vreme, ali idemo sad hronološki na mesec jun 1990. godine. Hteo bih da pogledate jedan dokument. Imam skraćenu i dužu verziju. To je dokument na engleskom. Stavićemo ga na grafoskop. Naslov tog dokumeta je "Diskriminatorni i neustavni zakoni kao i druga zakonska akta o Kosovu koje je usvojila Skupština Srbije". Hteo bih da vidim da li možete da mi pomognete. Ako ne možete danas, možda ćete moći preko vikendna, a u vezi sa nekim činjenicama koje se iznose u tom dokumentu. Dokument je na engleskom i molim da se stavi na grafoskop. Molim poslužitelja da stavi poslednju stranu ovog dokumenta. Ne vidim ništa na ekranu. Molim da se uključi grafoskop. Puno vam hvala. S leve strane, negde pri dnu strane ... Dakle, 27. jun, neposredno pre nego što ste se vi pojavili na sceni kao član SPS, stoji sledeće, odmah nakon reči "Službeni list SAP Kosovo", dakle "u prilici kada se daje takav

neustavni pristanak, nakon inicijative akademika Gazmenda Zajmija (Gazmend Zajmi) i advokata Bajrama Keljendija (Bajram Kelmendi), Ustavni sud Kosova svojim rešenjem od 27. juna 1990. godine odlučilo je da pokrene postupak kako bi se procenila ustavnost Skupštine SAP Kosovo time što je dat pristanak na amandmane od 9 do 49 Ustava Socijalističke Republike Srbije od 23. marta 1989. godine. Veće suda se sastojalo od sledećih sudija", pa onda se tu navode imena "projekat odluke Suda od 27. jula 1990. godine, odluka da se da pristanak na amandmane na Ustav Srbije je poništena, a Veće Ustavnog suda", onda sad slede imena sudija, stoji da "odluka nije potpisana u međuvremenu od strane Skupštine Srbije, nakon što je proglašeno vanredno stranje na Kosovu, a takođe je učinjeno to na protivustavan način, budući da je donet jedan protivustavan Zakon o prestanku rada Skupštine Kosova." E sada. Vi ste pravnik, stručnjak za ustavna pitanja i vi ste učestvovali u uvođenju ovih amandmana. Ovaj dokument sugerije da je prigovor podnet vezano za amandmane, Ustavnom sudu Kosova i da su amandmani bili anulirani, ali da od svega toga ništa se nije desilo budući da je Srbija, u stvari, izbrisala ovaj sud. Da li je to tačno? Da li su to tačne činjenice, budući da nam vi ništa niste rekli o tome tokom glavnog ispitivanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Da gospodine, Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U ovome šta je citirao, mislim nije pitanje korektno postavljeno u ovom šta je citirao gospodin Najš i u ovome šta ja imam pred sobom, šta su mi sada dali, piše da "*project decision*". Znači nije bilo odluka, nego neki nacrt odluke, prema tome, to nije bila nikakva odluka koja proizvodi pravno dejstvo ...

TUŽILAC NAJS: Bilo bi dobro kada bi optuženi prestao da odgovora na pitanja koja treba da odgovori svedok i tako da da uputstva svedoku.

SUDIJA ROBINSON: Bez obzira na to šta znači ta reč "*project decision*" mislim da svedok to može da komentariše.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ovo nije prvi put da optuženi interveniše na takav način, na način čija je svrha da uputi svedoke kakve odgovore treba da daju. Ja sam sasvim precizno, namerno pročitao tačno šta piše, uključujući reči "*project decision*" kako bi ovaj svedok mogao da nam pomogne.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ne može ustavnost, promene Ustava Republike Srbije da ocenjuje Ustavni sud Kosova i Metohije. Ustavni sud Kosova i Metohije može da ocenjuje samo ustavnost i zakonitost akata Kosova i Metohije. Ustavnost i zakonitost Ustava Republike Srbije može samo da ocenjuje Ustavni sud Republike Srbije. Prema tome, uzurpirao je nadležnost, nije bio u okvirima svoje nadležnosti. To bi bilo kao da federalna jedinica ocenjuje ustavnost federalnog ustava. Otkud je to moguće? Moguće je samo obrnuto.

SUDIJA BONOMI: Profesore, vi ste ovde pogrešno predstavili šta ovde stoji. Ovde se radi o pitanju ustavnosti Skupštine Kosova, odnosno onoga šta je učinila Skupština Kosova. Ovde se ne ispituje nikakav zakon, nikakav čin Republike Srbije.

SVEDOK MARKOVIĆ: Pazite, Skupština Kosova je dala saglasnost na amandmane na Republički Ustav. Ustavni sud ne može da ceni radnje, on ceni samo pravne akte. Dakle, moguće je osporavati ustavnost postupka donošenja ustavnih amandmana, a za ocenu, to je takozvana "formalna ustavnost", za ocenu te ustavnosti nije nadležan Ustavni sud Kosova, nego Ustavni sud Srbije. Ja sam na početku objasnio da Ustavni sud ceni samo ustavnost i zakonitost opštih akata, pravnih akata.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada, molim vas lepo, profesore, hoćete

li konačno da odgovorite ne moje pitanje, ne na ono koje ste sami izmislili, a to ste uradili? Moje pitanje je da li je činjenično tačno da je upućena pritužba Ustavnom sudu Kosova na davanje saglasnosti na promene Ustava i da je u nacrtu te odluke davanje saglasnosti poništeno, ali postupak nije mogao da teče dalje, budući da je Ustavni sud Kosova izbrisan sa lica zemlje? Da li je to činjenično tačno, ili netačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ovo prvo ne znam, a ovo drugo nije tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, idemo dalje ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, ako ovo nije činjenično tačno, onda mene zanima šta bi bila činjenično tačna reprezentacija. Šta je, onda, činjenično tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ: Gospodine Robinson, ja nisam bio sudija Ustavnog suda Kosova, ja ne znam uopšte da li je dat predlog, bilo kakav, pred Ustavnim sudom Kosova, a za ocenu ustavnosti i zakonitosti. Ja sam bio sudija Ustavnog Suda Jugoslavije i to 1991. godine postao. Ja ovo ne znam, ne mogu ja imati pregled svih slučajeva pred Ustavnim ... Bilo je u Jugoslaviji ukupno ...

SUDIJA ROBINSON: Profesore, znači vaš odgovor na drugo pitanje onda mora da glasi "ne znam"?

SVEDOK MARKOVIĆ: Prvo sam rekao "ne znam". Ja ne znam da li je pokrenut postupak pred Ustavnim sudom Kosova. To sam rekao da ne znam, a na ovo drugo kažem da nije tačno. Ustavni sud Kosova je ostao. Dakle, ja ne znam činjenice, ali ja znam pravo, Ustavni sud Kosova postoji.

SUDIJA ROBINSON: Razumem. Hvala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li znate ... Neću da vas gnjavim dokumentom ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, možda biste trebali ovo još malo da razjasnite, jer nešto niže dole u ovom istom pasusu stoji "i tako je započeo moratorijum na rad Ustavnog suda Kosova. Odmah nakon toga ta institucija je prestala da postoji". Profesore, znači vi, sada tehnički gledano, kažete da je Ustavni sud tada još uvek postojao. Vi, verovatno, mislite da je tada trajala faza koja se ovde opisivala kao moratorijum, ali da taj sam sud nije prestao da postoji?

SVEDOK MARKOVIĆ: Sud je postojao sve do ... Ustavni sud Kosova je postojao sve do stupanja na snagu Ustava Republike Srbije od 28. septembra 1990. godine. E tada je predviđena sasvim druga organizacija u pokrajini. Pokrajina ima tri vrste organa: ima Pokrajinsku skupštinu, Pokrajinsko izvršno veće i pokrajinske organe uprave, a od 1990. godine više nema Ustavni sud, jer više nema ni Ustav. Ima Statut.

SUDIJA ROBINSON: Sve će to na kraju da bude jasno. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Usput rečeno, čitam isti ovaj članak, gornju levu stranu, istorijat koji smo čuli u raznim dokazima, ali želim da pitam profesora kao stručnjaka za ustavno pravo ... Jedna od stvari u vezi s kojom je upućena pritužba Ustavnom sudu Kosova je to da je jedna tako važna stvar, odustajanje kosovskih Albanaca od njihove autonomije, da prilikom glasanja glasovi nisu bili prebrojani, a da pre glasanja nisu identifikovani svi ljudi koji glasaju. Da li, kao ustavni pravnik smatrate da je to dobar način da se glasa o nečemu tako važnom?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Vi, gospodine Najs, startujete od sasvim pogrešne premise. Vi opet govorite o odustajanju od autonomije. Pa nikakvog odustajanja od autonomije nije bilo, koliko to puta treba da kažem. 1989. godine nije suspendovana autonomija ni u Vojvodini ni na Kosovu i Metohiji. Objasnio sam, samo pet amandmana koji se odnose na autonomnu pokrajinu ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, tih pet amandmana čije ćemo posledice sada da razmotrimo, da li vi smatrate da je dobra ideja da se za donošenje takvih amandmana ne broje glasovi i da se ne popišu svi oni koji su pristuni, a imaju ovlašćenje da glasaju?

ADVOKAT KEJ: Pitanje bi, zapravo, trebalo da glasi da li on zna da li su glasovi brojani ili ne. Ovo je tek komentar koji je obučen kao pitanje.

TUŽILAC NAJS: Ne nije. Mislim da su dokazi sasvim jasni. Odbrana je pokazala video snimak glasanja i potpuno je jasno da tamo nije bilo nikakvog brojanja glasova.

SUDIJA ROBINSON: Mislim da svedok može da odgovori na pitanje.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja nisam u stanju da odgovorim na pitanje, jer ja fizički nisam bio prisutan. Ja ipak ... Mene obavezuje izjava da govorim istinu. Kako mogu reći istinu kad mi nije bila dostupna? Vi ste imali svedoka ovde, gospodina Jokanovića koji je bio prisutan. Ja nisam, ja sam bio u Beogradu. Otkud ja mogu da znam kako je izgledala sednica Skupštine Kosova? Ja čak to nisam gledao ni na televiziji.

SUDIJA BONOMI: Profesore, ali to nije pitanje koje vam je postavljeno. Vama je postavljeno pitanje: ako glasovi nisu brojani, a postoje dokazi koji sugerišu da glasovi nisu brojani, dakle, ako se to dogodilo, da li je to pravilna procedura u jedno tako važnoj stvari. Vama se to pitanje postavlja kao profesoru ustavnog prava.

SVEDOK MARKOVIĆ: Pa ne treba biti profesor ustavnog prava da bi se na to pitanje odgovorilo. Razume se da nije valjano glasanje onda. Ali ja govorim ovo čisto apstraktno. Ja ne znam kako je bilo u Skupštini Kosova, jesu li brojani ili nisu. Ali, razume se, ako glasovi nisu brojani, onda nema odluke.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, idemo sada odmah na Ustav Srbije iz septembra 1990. godine. To je, čini mi se, tabulator 16. Ne nećemo da uzmemo tabulator 16, imamo taj tekst u celini. To je dokazni predmet broj 319, tabulator 1. Odnosno dokazni predmet 132. Stavićemo relevantne delove na grafoskop i zatražiti od svedoka da komentariše. Molim da se svedoku da verzija na srpskom. Izvinjavam se što ne znam tačno kakve su veze između strana u originali i u prevodu. Možda će moja koleginica moći da mi pomogne u vezi s tim. Profesore, ovo je dokument kome prethodi jedna preambula koju ste vi napisali. Da li je to tačno?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nije tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ko je napisao preambulu?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ustavna komisija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Da pogledamo onda dokument koji imamo na engleskom, paginacija je pri dnu strane. Nas zanima prva stranica. To je stranica broj 9. To je kraj preambule. Bojim se da to nemamo na BHS i čini mi se da ste taj tekst vi lično potpisali, doktor Ratko Marković, profesor Univerziteta u Beogradu. I ako pogledamo sad prvu stranu tog dokumenta koja nosi paginaciju 3 pri dnu strane. Molim sudskog poslužitelja ... To je početak dokumenta koji ste vi potpisali i tu stoji: "putem Ustava Republike Srbije iz 1990. godine, nakon mnogo godina vraća se dostojanstvo u celoj Jugoslaviji ustavu kao pravnom aktu." Dokument koji mi ovde imamo nosi naše ERN brojeve i recite nam da li se sećate da li ste vi napisali preambulu odnosno uvod tog Ustava?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja pred sobom imam Ustav Republike Srbije i preambulu tog ustava. Otkud vam ideja da preambulu piše pojedinac? Preambula je sastavni deo ustava. Ona prethodi ustavu. Ne mogu ... Ni na koji način ne odgovara istini da sam ja napisao preambulu. Ja ne znam šta je ovo šta sam ja potpisao. Zašto ne kažete koji akt sam ja ovde potpisao ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako budete malo konstruktivniji, ja ću da vam pokažem vaš potpis na kraju ovog dokumenta. Dakle, to počinje na strani 3, ide dalje šest strana, do strane 9. Dalje, bez obzira da li je to uvod, prolog, preambula ili nešto slično, to je nešto šta ste vi potpisali, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja treba da znam šta sam potpsao ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta ste vi to potpisali?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Koji je to dokument? Ja ne mogu da ga nađem u ovim dokaznim predmetima? O kom se dokumentu radi? Nisam mogao da ga nađem.

SUDIJA KVON: To je tabulator 16.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hvala vam.

SUDIJA KVON: Na engleski je prevedeno kao "predgovor".

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: A sad mi je jasno. Gospodine Najs, vi ne razlikujete preambulu ustava kao sastavni deo usava od predgovora za ustav koji piše autor. I kažete da je predgovor za tekst ustava sastavni deo ustava. Pa to je autorsko ostvarenje, a preambula je sastavni deo ustava. Potpuno ste pogrešno postavili, po ko zna koji put, pitanje. Dve stvari ne razlikujete: preambulu i predgovor za ustav, jer predgovor piše autor, a preambula je oficijalni dokument.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moram da vas prekinem. Postaviću vam

sledeće pitanje. Da li vi, kad stalno pokušavate da kažete da ja stalno pravim greške, da li vi, u stvari, pokušavate da odvratite pažnju šta je ovde od suštinskog značaja, jer vi to stalno radite? Ja vam sada kažem da vi ovde imate jednu skrivenu nameru. Vi želite svojim odugovlačenjem da potrošite vreme.

SUDIJA ROBINSON: Ne, gospodine Najs, ne mogu to da prihvatim. Postoji razlika između predgovora i preambule.

TUŽILAC NAJS: Ja sam mu dao nekoliko prilika da to kaže ako to nije preambula, da li je to uvod, predgovor ili nešto drugo.

SUDIJA ROBINSON: Dobro, on je rekao šta je hteo, sada idemo dalje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada molim da idemo do kraja stranice 4 na engleskom jeziku, a dobićemo original na ćirilici za nekoliko minuta. Još ga nemamo. Dakle negde pri dnu četvrte stranice, poslednji paragraf, stoji u četvrtom redu: "Suprotno ustavnim definicijama višenacionalnih država, nezavisnih ili saveznih, u stranim državama i u našoj, Ustav Srbije ne definiše državu primenom etničkih kriterijuma (država srpskog naroda), nego demokratskim kriterijumom nacionalne, to jest građanske suverenosti (država svih koji žive u njoj)". Dakle to je vaše shvatanje Srbije, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To je definicija Srbije iz člana 1 Ustava Republike Srbije, u kojoj je Srbija definisana pomoću pojma "građanske", a ne nacionalne suverenosti. Suvereni su građani, nisioci biračkog prava.

SUDIJA BONOMI: Možda sam samo ja zbunjen u vezi s ovim, ali, ipak ... Ja sam mislio da je jedan veliki deo vašeg iskaza govorio, dakle u tom trenutku Srbija uopšte nije bila država, nego da je Jugoslavija bila država.

SVEDOK MARKOVIĆ: Jugoslavija je bila federalna država, savezna

država, a u članu 3 Ustava SFRJ od 1974. godine, republike su definisane kao države. Prema tome i Republika Srbija je definisana kao država u Ustavu od 1974. godine, ali evo da vam kažem kako glasi ta odredba ...

SUDIJA BONOMI: Hvala lepo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada strana 7, pri dnu strane 7. "Prema novom Ustavu Srbije, postoji samo jedna država, kao i svuda na svetu, na teritoriji jedinstvene države Srbije. To, kao nešto sasvim prirodno, ne bi uopšte trebalo da se naglašava, ali činjenica je da je, dosada, zbog asimetričnog državnog uređenja Srbije, da su postojale tri države na njenoj teritoriji, to jest dve pokrajinske i, između njih, treća koja je najmanje od svih bila država. U ustavnom poretku Srbije još uvek postoje autonomne pokrajine, ali sada su to jedinice teritorijalne autonomije kao što su to provincije u Italiji (Italy) i autonomne zajednice u Španiji (Spain), drugim rečima bez državnih funkcija. Znači svrha vašeg novog Statuta bila je da se ukine funkcionalna autonomija dvaju pokrajina i da Srbija postane jednostavna centralizovana država, tačno?"

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Netačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa što to, onda, znači?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa vi tražite od mene da odgovaram kratko, sad tržite od mene da odgovaram dugačko. Pa to ne znači to. Autonomne pokrajine su jedinice teritorijalne autonomije. One imaju autonomiju u sferi svog teritorijalnog delokruga. One nisu države koje bi imale sve državne funkcije: ustavotvornu, zakonodavnu, pravosudnu i izvršnu. One imaju samo teritorijalnu autonomiju kao što to imaju oblasti u Italiji i autonomne zajednice u Španiji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je bila situacija nakon donošenja amandmana. Idemo sada na stranu 8 ...

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Opet greška, gospodine Najs.

Opet greška. Nije bila situacija nakon amandmana, ali izvinite što vas ispravljam, ja ne mogu da odgovoram na pogrešna pitanja, jer ispada da ja prelazim preko greške. Vi pravite greške u pitanjima. To je bilo posle Ustava od 1990. godine. Morate da naučite ustavno pravo ako hoćete da me pitate.

SUDIJA ROBINSON: Mislite na ustavno pravo vaše zemlje?

SVEDOK MARKOVIĆ: Mislim uopšte na ustavno pravo, uopšte ustavno pravo, a onda i na ustavno pravo moje zemlje za čije nepoznavanje imam razumevanja ...

SUDIJA ROBINSON: Dobro, idemo, idemo dalje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: “Zbog sadašnjeg ustavnog statusa Srbije može se postaviti pitanje da li je Srbija sa svojim novim Ustavom okrenula leđa saveznoj Jugoslaviji. Svojim novim Ustavom Srbija je samo više precizirala karakter svoje veze sa Jugoslavijom. Srbija u potpunosti priznaje primat saveznog Ustava sve dok Jugoslavija ima federalno uređenje. Nekakva druga, nefederalna Jugoslavija, je van državnih i političkih interesa Srbije. Upravo zbog toga i zbog tendencije da se savezna Jugoslavija sasvim raspadne, a to je sasvim vidno, Srbija je morala u svoj Ustav utvrdi i jednu odbrambenu klauzulu. Kršenje saveznog Ustava na štetu Srbije, Srbiji daje pravo na samoodbranu. U takvim slučajevima će republičke vlasti izdati akte kako bi zaštitile interese Republike Srbije. Ustav Republike Srbije donet 1990. godine svojim ustavnim normama uspostavio je jedno novo društvo, jednu novu državu. Takve kvalitativne promene društva i države se čine putem revolucija gde se u pravilu proliva krv. Novi Ustav Srbije transformirao je jednu celu anatomiju i fizionomiju ustavnoga poretka Republike Srbije bez prolijanja i kapi krvi. To predstavlja odmak od utopijske ustavnosti kardelevskog tipa, istovremeno pokušavajući da izgradi temelje jednog novog društva i državu zasnovanu na dobro poznatim i proverenim, jasnim, demokratskim principima. Ovaj Ustav, prema tome,

otvara novu eru demokratske ustavnosti u Srbiji". Dakle, to je predgovor koji ste vi napisali za ovaj Ustav i u tom predgovoru ste priznali, šta? To da će Srbija da ima primat nad federalnom državom, ako joj se to sviđa.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Opet ste napravili grešku, a dokaz koliku grešku ste napravili, pročitacu vam, član 135, na engleskom, stav 1 koji sasvim suprotno govori od ovoga što sada vi kažete. Evo šta kaže taj član: "Prava i dužnosti Republike Srbije koja je u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koje ima po ovom ustavu, a koji se prema federalnom ustavu ostvaruju u federaciji, ostvarivaće se u skladu sa saveznim Ustavom". Prema tome, gospodine Najs, sasvim ste izvitoperili ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeći paragraf, molim da pročitate.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa evo, vi ste ga pročitali iz mog predgovora. "Kad se aktima organa federacije ili aktima organa druge republike, protivno pravilima i dužnostima koje ona ima po Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije narušava ravnopravnost Republike Srbije ili na drugi način ugrožavaju njeni interesi, a pri tom nije obezbeđena kompenzacija, republički organi donose akte radi zaštite interesa Republike Srbije".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa time se, zapravo, Srbiji daje pravo da protivreči saveznoj Vladi.

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Pa zato što krši savezni Ustav. To je sredstvo samoodbrane poštoje već krenula secesija Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da pogledamo još neke odredbe ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U transkriptu odgovor gospodina Markovića piše "kad krši savezni Ustav". On nije rekao da krši Ustav

nego “kad krši savezni Ustav”, to piše, što je u citiranom tekstu koji je pročitao, znači ovde je izostala reč “kad krši savezni Ustav”. Samo ako krši savezni Ustav, onda se neke zaštitne mere preduzimaju. Profesor je rekao, savezni Ustav.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću, na ovoj ispravci.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada strana 32, a na originalu, profesore, to je član 72. Želeo bih da prođemo kroz nekih čest članova, dakle član 72: “Republika Srbija uređuje i obezbeđuje ...”

SUDIJA KVON: Gospodine Najs, samo trenutak, kako bi i Pretresno veće moglo to da pronade.

TUŽILAC NAJS: Izvinjavam se.

SUDIJA KVON: To je strana 21, tabulator 16.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, ponovo ću da pročitam. Član 72: “Republika Srbija uređuje i obezbeđuje suverenost, nezavisnost i teritorijalnu celokupnost Republike Srbije i njen međunarodni položaj i odnose s drugim državama i međunarodnim organizacijama”. Zatim stav 2: “Ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava čoveka i građanina, ustavnost i zakonitost”, ali onda u stavu 3 sledi ovo: “Odbranu i bezbednost Republike Srbije i njenih građana, mere za slučaj vanrednog stanja”. To su sve funkcije koje spadaju u delokrug federalne Vlade, zar ne, a ovde vidimo da ih preuzima Vlada Srbije. Možete li da objasnite zašto?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nije tačno to šta kažete. Greška je. Evo, još jednom čitam član 135: “Prava i dužnosti koje Republika Srbija koja je u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ima po ovom Ustavu, a koje se prema saveznom Ustavu ostvaruju u federaciji, ostvarivaće se u skladu sa saveznim Ustavom”. Imajte u vidu to, gospodine Najs.

SUDIJA ROBINSON: Koji je to odeljak?

SVEDOK MARKOVIĆ: To je član 135, stav 1 Ustava Republike Srbije koji sasvim drukčije kaže od onoga kako je sada kazao gospodin Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa, pomozite mi onda, molim vas. Srbija je tada osnovala i Ministarstvo inostranih poslova i Ministarstvo odbrane. Čime se to opravdava ukoliko se nalazite u pravoj federaciji sa Crnom Gorom ili bilo kim drugim, jer to ste vi napravili, ne lično vi, naravno, ali to se dogodilo?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: To se dogodilo i to je trajalo jedno vrlo kratko vreme. U Zakonu o ministarstvima odmah je ukinuto Ministarstvo inostranih poslova Srbije i Ministarstvo odbrane, a Crna Gora još uvek ima Ministarstvo inostranih poslova. Dobro sad je ona, Srbija i Crna Gora su državna zajednica, ali dok je bila u federalnoj Jugoslaviji, Saveznoj Republici Jugoslaviji, Crna Gora je uvek imala Ministarstvo inostranih poslova, bez obzira što je bila u federaciji. A Republika Srbija je odmah, prilikom prve izmene Zakona o ministarstvima, ukinula Ministarstvo inostranih poslova i Ministarstvo odbrane.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali tada kada je rađen ovaj dokument, SFRJ je još uvek postojala, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: SFRJ je postojala pravno do 27. aprila 1992. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, a sada, molim vas, stranica 33, a za vas, profesore, to je kraj člana 72, stav 12. Citat: "Druge odnose od interesa za Republiku Srbiju, u skladu sa Ustavom", naravno ovome stavu prethodi, "Srbija uređuje i obezbeđuje druge odnose od interesa za Republiku Srbiju u skladu sa Ustavom. Republika Srbija održava veze sa Srbima koji žive izvan Republike Srbije radi očuvanja njihovog istorijskog i kulturnog identiteta". Recite nam, molim vas, o čemu se tu radi? Zašto bi Srbija, za koju smo čuli da se

tvrdi da nije imala nikakve veze sa ratom, da nikada nije bila u ratu, zašto onda ta Srbija ovde iznosi nameru da očuva kulturni, nacionalni identitet Srba u Hrvatskoj i Bosni?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: A gde ste vi pročitali da ovde piše “u Srbiji i Bosni”?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nisam, ja vam to sugerišem, a vi nama, onda, kažete sa kojim ste to Srbima održavali veze: sa Srbima koji žive van Republike Srbije, jer, ako se sećate, formirano je posebno Ministarstvo za Srbe van Srbije i gde je to Ministarstvo imalo kancelarije? U Beogradu, zar ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Naravno, ali svaka država vodi brigu o pripadnicima svoje nacije. Reč je o Srbima iz Vankuvera (Vancouver), na primer, u Kanadi (Canada). Reč je o Srbima iz Čikaga (Chicago), reč je o Srbima iz Sidneja (Sydney). Zašto vi to vezujete samo za Srbe u Bosni i u Hrvatskoj? Gde god ima Srba, njihova matica je Srbija koja im omogućuje očuvanje njihove nacionalne, kulturno istorijske samobitnosti, dakle ono šta je vezano za kulturu, tradiciju, običaje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako ikada pronađemo dokumente, odnosno ako budemo imali vremena da pogledamo dokumente te kancelarije za spoljne odnose, videćemo da se to isključivo odnosi na Bosnu i Hrvatsku, zar ne, veliki deo toga? Da ili ne?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Ja to ne znam, ne znam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim sada stranicu 37, to je član 83, profesore Markoviću. “Predsednik republike predlaže Narodnoj skupštini kandidata za predsednika Vlade, pošto sasluša mišljenje predstavnika većine u Narodnoj skupštini”. 2, 3, zatim imamo 4, “obavlja poslove iz oblasti odnosa Republike Srbije sa drugim državama i međunarodnim organizacijama, u skladu sa zakonom”. Zaustaviću se tu kako bismo mogli da povučemo analogiju, osim ako ja nisam nešto pogrešno shvatio. Da li je to, recimo, kao država Merilend

(Meryland) u Sjedinjenim Američkim Državama (United States of America) da, recimo, ta država ima svoje Ministarstvo inostranih poslova? Ako jeste, recite nam zašto?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Nije. Ovde je reč o predsedniku republike, predsednik republike nije ministar inostranih poslova. Predsednik republike je šef države, a po definiciji šef države predstavlja državu u zemlji i u inostranstvu. Dakle ovde je reč o raščlanjivanju te teorijske definicije šefa države. Zna se šta je šef države.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali Srbija nije bila država, vi ste odgovorili na pitanje sudije Bonomija (Bonomy) o tome. Srbija nije bila država, bila je republika. Pogledajmo ...

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Izvinite, molim vas. Nemojte da mi stavljate u usta ono šta nisam rekao, gospodine Najs. Moramo biti učtivi. Ja sam gospodinu Bonomiju izričito odgovorio da je po članu 3 Ustava SFRJ, republika država. Pogledajte član 3 Ustava SFRJ od 1974. godine. Zašto mi stavljate u usta nešto šta ja nisam rekao?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pogledajmo sada tačku 5: "Predsednik rukovodi oružanim snagama u miru i ratu i narodnim otporom u ratu, naređuje opštu i delimičnu mobilizaciju, organizuje", nešto za odbranu "i to u skladu sa zakonom". Recite nam koje su to bile oružane snage Srbije kojima je on trebao da rukovodi, on, odnosno predsednik?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Oružanih snaga u Srbiji nije bilo. Srbija nikad nije imala oružane snage, ali ovaj Ustav je pravljen u vreme kada je bila secesija i kad je postojala opasnost, kada je postojala opasnost da Srbija, odnosno da Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija bude razložena na onoliko republika koliko je federalnih jedinica. Čim je donesen federalni Ustav od 1992. godine, ove odredbe koje se tiču oružanih snaga prestale su da važe, a važe odredbe iz Ustava iz 1992. godine. Vi morate da imate u vidu da je u vreme donošenja ovog Ustava bila velika ustavna kriza u Jugoslaviji, da je postojala secesija republika, Srbija je morala da se obezbedi za slučaj secesije republika, a ovo je važno samo do

donošenje novog federalnog Ustava, a nikakvih oružanih snaga u Srbiji nije bilo. Jednostavno ovo je jedna odbrambena klauzula koje je, u odnosu na postojeće stanje, bila neophodna u Ustavu Republike Srbije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesore Markoviću, u pravu ste što ste me ispravili u vezi sa tačkom 4 kada sam spomenuo Ministarstvo inostranih poslova, ustvari trebao sam da spomenem Vladu Merilenda. Da nastavimo s tom analogijom. Bio bi vrlo veliki korak za Vladu, recimo države Merilend, da odluči ne samo da ima svoje Ministarstvo inostranih poslova, već i da ima svoje oružane snage i nekoga ko će njima da rukovodi i to pripremajući se za eventualnu disoluciju nekog federalnog sistema. Vi ste nam rekli u više prilika da ste vi jednostavno obavljali tehnički posao nacrtu. Dakle recite nam, ko je vama davao uputstva za ove odredbe koje bi se ticale Srbije, odnosno ovu odredbu po kojoj bi predsednik republike rukovodio oružanim snagama? Ko vam je davao uputstva da načinite nacrt ove neverovatne odredbe? Dok razmišljate o tome, ja vam sugerisem sledeće: to nije mogla da bude vaša inicijativa, neko je to morao da vam kaže. Ko?

SVEDOK MARKOVIĆ – ODGOVOR: Vi opet, gospodine Najns, vezujete za moje autorstvo. To treba da pitate celu ustavnu komisiju, jer je ovaj tekst usvojen na ustavnoj komisiji. A vi stalno meni dodeljujete opus. Po vama bih imao opus kao Lav Tolstoj (Leo Nikolaevich Tolstoy) još malo šta sam sve napisao. Nisam ja sve ovo napisao. A ja sam dao objašnjenje zašto piše ovako kako piše.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Oprostite, profesore, ali morate da imate na umu da ste tokom glavnog ispitivanja davali razne odgovore i takođe ste govorili o tome kako je odličan bio taj Ustav. Niste tada tokom glavnog ispitivanja ništa govorili o tome da vi ne snosite odgovornost za to sada. Recite nam koje dao uputstva komisiji da ovaj optuženi bude odgovoran za međunarodne odnose i takođe da ima ovlašćenja da rukovodi oružanim snagama?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, postavljanje takvih pitanja je nekorektno, jer potpuno zanemaruje odgovor profesora Markovića da ništa šta je jugoslovenska, odnosno federalna nadležnost po ovom Ustavu ne važi, nego se primenjuje Ustav Jugoslavije. I on je citirao član 135. Prema tome to o oružanim snagama i ostalim stvarima on ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, zaustavio sam vas jer sada prelazite u komentare. Približavamo se prekidu rada, a neću moći da podnesem da me ponovo udare po prstima. Bole me ruke.

TUŽILAC NAJS: Pa ako bih mogao da dobijem odgovor na pitanje.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Dakle, profesore, pitanje je bilo ko vam je davao uputstva za pravljenje nacрта?

SVEDOK MARKOVIĆ: Odgovor je samo jedna reč - niko.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, onaj dokument koji se odnosi na istorijat, vezano za Ustavni sud Kosova, molio bih ili da se uvrsti u dokazni spis ili da se obeleži u identifikacione svrhe. Ja sam našao kompletnu verziju tog dokumenta gde se nabrajaju druga navodna diskriminatorna akta i zakoni. E sada, ovaj svedok je ekspert, bar nam on tako kaže, da ukoliko mi ne budemo mogli da pronađemo materijal za izvorne odluke, možda bi on to mogao da učini preko vikenda, budući da odluke imaju sve brojeve, uključujući i onu "project decision" odnosno nacrt odluke. Tražio bih da se uvrste u dokazni spis, ne vidim razloga zašto to ne bi moglo da se učini, a ako svedok želi nešto da ospori, to može da učini u ponedeljak

ADVOKAT KEJ: Možemo li ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Ja sam hteo da kažem nešto u vezi sa dokumentom koji je predocen, a koji potiče iz Informatcionog centra Kosova. Tokom prve faze suđenja gospodin Milošević je pokušao da uvede istu praksu, međutim njemu s vraćani dokumenti i tada mu je bilo rečeno da će doći trenutak kada će on moći da uvodi dokaze, svoje dokaze. Dakle nije bilo te prakse da se obeležavaju dokumenti u svrhu identifikacije. E sada, ukoliko će biti bilo kakve konsistentnosti u pristupu ovim dokumentima, očigledno je da se radi o kontraverznom dokumentu koji je napisao neko ko nije bio svedok Tužilaštva. To je nešto šta svedok Odbrane nije prihvatio, a, takođe, tu se navode potpuno suprotni stavovi od svedočenja svedoka.

SUDIJA ROBINSON: Pa usvojićemo isti odnos kao i za prethodni dokument, dakle biće obeležen u svrhu identifikacije, a onda ćemo kasnije da donesemo odluku o svim tim dokumentima. Mi, naravno, imamo na umu konzistentnost. Naravno, uvek je bolje biti u pravu, a ne samo konzistentan, a mi ne možemo da ignorišemo šta se sve dešavalo tokom izvođenja dokaza Tužilaštva. Profesore, rekli su nam da će let za Beograd u ponedeljak da bude u 18.00.

SVEDOK MARKOVIĆ: Je li' nema ništa ranije?

SUDIJA ROBINSON: Koliko sam shvato predstavnika Sekretarijata, ne, nema ranijeg leta. Možda bi trebalo nešto da se učini na poboljšanju vazdušnih veza između Amsterdama (Amsterdam) i Beograda, ali to je izvan mojih mogućnosti.

SVEDOK MARKOVIĆ: Ja bih onda zamolio da mi se tada uzme karta, ne bih li odmah iz Suda išao na aerodrom.

SUDIJA ROBINSON: Da, takva smo uputstva i dali i zahvaljujemo se vama na saradnji, a sa radom ćemo da nastavimo u ponedeljak u 9.00.

sekretar: Mogu li da dam broj dokumentu?

SUDIJA ROBINSON: Molim broj dokaznog predmeta.

sekretar: Radi se o dokumentu 822, označen u identifikacione svrhe.

Fond za humanitarno pravo